

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO KONTROLIERIUS

PAŽYMA

DĖL TYRIMO SEIMO KONTROLIERIAUS INICIATYVA

2022-06-21 Nr. 4D-2021/1-1219

Vilnius

TYRIMO ESMĖ

1. Vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 13 straipsnio 3 dalimi bei atsižvelgdamas į Lietuvos Respublikos Konstitucijos 73 straipsnį ir Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 3 straipsnį, tuometis Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierius Augustinas Normantas priėmė sprendimą pradėti tyrimą savo iniciatyva dėl asmenų, kuriems skirta kardomoji priemonė – dokumentų paėmimas, galimai pažeidžiamų socialinių ir ekonominių teisių.

2. Tyrimo tikslas yra nustatyti, ar esamas teisinis reguliavimas užtikrina asmenų, kuriems skirta kardomoji priemonė – dokumentų paėmimas, galimybes naudotis socialinėmis ir ekonominėmis teisėmis.

3. Pagrindas pradėti tyrimą savo iniciatyva yra Seimo kontrolierių įstatymo 13 straipsnio 3 dalis, kurioje nustatyta, kad, jeigu skundas yra gautas žodžiu, telefonu arba Seimo kontrolierius nustatė pareigūnų piktnaudžiavimo, biurokratizmo ar kitaip pažeistų žmogaus teisių ir laisvių požymių iš visuomenės informavimo priemonių bei iš kitų šaltinių, Seimo kontrolierius gali pradėti tyrimą savo iniciatyva.

Pagal Seimo kontrolierių įstatymo 19² straipsnio nuostatas, Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstaiga yra nacionalinė žmogaus teisių institucija (NŽTI). Svarbiausi NŽTI tikslai – pasisakyti įvairiais žmogaus teisių klausimais ir, bendradarbiaujant su visuomene, kelti aktualias žmogaus teisių problemas, atlikti kitas pagrindines NŽTI funkcijas, apibrėžtas Jungtinių Tautų Generalinės Asamblėjos priimtoje rezoliucijoje.

Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas (LVAT) yra išaiškinęs:

„Valdžios institucijos, siekdamos įgyvendinti gero viešojo administravimo principą, užtikrinti žmogaus teisių ir laisvių bei privataus asmens, kaip silpnesnės santykio su viešąja administracija šalies, apsaugą, privalo bet kurioje situacijoje vadovautis fundamentaliais protingumo, teisingumo, sąžiningumo principais, o sprendimų priėmimo metu atsižvelgti į susiklosčiusių faktinių aplinkybių visumą (LVAT 2014 m. kovo 4 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-385/2014, 2017 m. balandžio 10 d nutartis administracinėje byloje Nr. eA-322-552/2017).“

Šiuo atveju Seimo kontrolierius tyrimą savo iniciatyva pradeda atsižvelgęs į tai, jog Seimo kontrolierių įstaigoje 2021-06-28 buvo gautas asmens kreipimasis (raštas) Nr. P-1608, kuriame prašoma pagalbos ir, be kitko, nurodoma: „[...] man buvo paskirta kardomoji priemonė – dokumento paėmimas. Asmens tapatybės kortelė, kuri buvo iš manęs atimta, yra vienintelis mano turimas dokumentas, kitų aš neturiu, pats tyrimas ir teismas jau vyksta beveik 2 metus, per tuos metus rašiau keliskart prašymus, kad dokumentas būtų grąžintas, bet jo man negrąžino dėl to, kad, neva, galiu bėgti, slapstyti ar kenkti tyrimui. Ir gaunasi labai graudu, nes užsiregistravau darbo biržoje ir

NEBEGALIU NEI GAUTI PAŠALPOS NEI ĮSIDARBINTI NEI MOKYTIS, nes be dokumento nebegaliu padaryti banko sąskaitos. [...] Iš manęs tiesiog atėmė teisę pragyventi, nes be dokumento negaliu padaryti nieko, tėvai vos susitvarko su vaikais ir aš niekaip negaliu jiems padėti. Ką man daryti, ačiū už bet kokią pagalbą” (taip rašte; šios ir kitų citatų kalba netaisyta).

Pagal Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso (toliau vadinama ir – BPK) 134 straipsnį, dokumentų paėmimas kaip kardomoji priemonė gali būti skiriamas prokuroro nutarimu ar teismo nutartimi, o neatidėliotinais atvejais – ikiteisminio tyrimo pareigūno nutarimu. Iš įtariamąjo gali būti paimtas pasas, asmens tapatybės kortelė, vairuotojo pažymėjimas. Paėmus dokumentus, įtariamajam išduodama *generalinio prokuroro nustatytos formos pažyma, kurioje nurodomi paimti dokumentai* (toliau – generalinio prokuroro pažyma).

Atsižvelgus į asmens rašto turinį, Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (toliau vadinama – Ministerija arba SADM) kompetenciją formuojant valstybės politiką darbo, užimtumo rėmimo, socialinės paramos srityse, buvo kreiptasi į Ministeriją, prašant pagal kompetenciją atsakyti asmeniui, paaiškinant, kokios galimybės jam būtų nurodytoje situacijoje (t. y., kai asmeniui paskirta kardomoji priemonė – asmens tapatybės dokumento paėmimas) gauti socialinę paramą (nedarbo išmoką, pašalpą) arba įsidarbinti ir pan.

Ministerija, atsakydama 2021-07-19 raštu Nr. (15.3E-24)SD-3530, pateikė nuomonę, kad, kreipiantis dėl piniginės socialinės paramos ir (ar) kitų išmokų, paslaugų, kaip tinkamą asmens tapatybei nustatyti dokumentą būtų galima pripažinti išduotą generalinio prokuroro pažymą, todėl, esant finansinėms problemoms, dėl piniginės socialinės paramos ar kitos socialinės paramos skyrimo asmeniui pasiūlė kreiptis į gyvenamosios vietos savivaldybės administraciją, kaip tapatybę patvirtinantį dokumentą pateikiant *išduotą generalinio prokuroro pažymą* bei kitą reikalingą informaciją minėtai paramai gauti.

Pastebėtina, kad teisės aktuose yra numatytas imperatyvus reikalavimas, jog atliekant tam tikrus veiksmus privaloma pateikti būtent asmens tapatybę patvirtinantį dokumentą (pvz., kreipiantis į sveikatos priežiūros įstaigą, dėl paramos, pašalpos, ją atsiimant pašto padalinyje arba banke, atidarant asmeninę sąskaitą, įsidarbinant ir pan.). Generalinio prokuroro išduota pažyma neatstoja, nepakeičia asmens tapatybės dokumento.

Pateikta informacija leido kilti pagrįstoms abejonėms, kad nustatytu teisiniu reguliavimu sudarytos prielaidos paskirta kardomąja priemone – dokumentų (asmens tapatybės dokumento) paėmimu – asmens teisės riboti galimai labiau, negu tai būtina kardomosios priemonės, ikiteisminio tyrimo tikslams pasiekti (pvz., kaip nurodyta asmens rašte, kad jis negalėtų pabėgti, slapstytis, trukdyti tyrimui ir pan.)

Atsižvelgdamas į tai, Seimo kontrolierius sprendė, kad yra tikslinga pradėti tyrimą savo iniciatyva ir išsiaiškinti, ar esamas teisinis reguliavimas yra pakankamas, ar nesudaro prielaidų nepagrįstai pažeisti asmens socialines ir ekonomines teises.

4. Tyrimo objektas yra teisės aktai, reglamentuojantys galimybes asmeniui naudoti generalinio prokuroro išduotą pažymą, kai asmeniui yra pritaikyta kardomoji priemonė – asmens tapatybės dokumento paėmimas, taip pat šios kardomosios priemonės taikymo sąlygas, tvarką, atsakingų institucijų (Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos, Ministerijos) funkcijų vykdymas teisėkūros iniciatyvomis formuojant valstybės politiką kardomųjų priemonių taikymo srityje ir socialinės apsaugos ir darbo srityse bei koordinuojant, kontroliuojant jos įgyvendinimą, vykdam teisinio reguliavimo stebėseną.

TYRIMAS IR IŠVADOS

5. Pradėjęs tyrimą Seimo kontrolierius kreipėsi į Ministeriją, Teisingumo ministeriją, Sveikatos apsaugos ministeriją, Generalinę prokuratūrą, Notarų rūmus, Užimtumo tarnybą, Kauno

rajono savivaldybę, Vilniaus miesto savivaldybę, kelis bankus, prašydamas pateikti tyrimui reikalingą informaciją, paaiškinimus ir atsakyti į klausimus.

Tyrimui reikšmingos faktinės aplinkybės

6. SADM, Teisingumo ministerija, Sveikatos apsaugos ministerija, Generalinė prokuratūra, Notarų rūmai, Užimtumo tarnyba, Kauno rajono savivaldybė, Vilniaus miesto savivaldybė, bankai atsakė į klausimus ir pateikė prašomą informaciją, paaiškinimus.

6.1. Ministerija informavo:

6.1.1. „Vadovaujantis Įstatymo [Lietuvos Respublikos piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymas; toliau vadinama ir – Įstatymas] 20 straipsnio 2 dalimi, kreipdamasis dėl piniginės socialinės paramos, asmuo pateikia asmens tapatybę patvirtinantį dokumentą, Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos patvirtintos formos prašymą-paraišką ir jos priedus (toliau – prašymas-paraiška) ir prašyme-paraiškoje nurodo piniginės socialinės paramos skyrimui ir apskaičiavimui būtinus duomenis. Asmens tapatybę patvirtinantis dokumentas pateikiamas siekiant identifikuoti asmenį“;

6.1.2. „[...] savivaldybių administracijos, teikdamos piniginę socialinę paramą, privalo besąlygiškai vadovautis Įstatymo 3 straipsnyje įtvirtintais piniginės socialinės paramos teikimo principais. Vadovaujantis socialinio teisingumo ir veiksmingumo principu, piniginė socialinė parama nepasiturintiems gyventojams teikiama siekiant sudaryti sąlygas gauti paramą tada, kada jos labiausiai reikia ir išvengti skurdo spąstų, o nepažeidžiant prieinamumo principo, ši parama turi būti teikiama kuo arčiau jų gyvenamosios vietos užtikrinant informacijos apie piniginę socialinę paramą prieinamumą ir paramos gavimą laiku. Todėl, ministerijos nuomone, esamas teisinis reguliavimas užtikrina galimybę asmenims įgyvendinti jų ekonomines ir socialines teises, įskaitant atvejus, kai asmeniui paskirta Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekse nustatyta kardomoji priemonė – dokumentų paėmimas“;

6.1.3. „Įgyvendinant gero viešojo administravimo principą, visais atvejais turi būti atsižvelgiama į susiklosčiusių faktinių aplinkybių visumą, todėl, kreipiantis dėl piniginės socialinės paramos, tuo atveju, kai taikoma kardomoji priemonė – dokumentų paėmimas, kaip tinkamą dokumentą asmens tapatybei nustatyti galima pripažinti generalinio prokuroro išduotą pažymą. Valstybė visais atvejais privalo užtikrinti bent minimalias pajamas asmenims, kurių pajamos dėl objektyvių, nuo jų nepriklausančių priežasčių, yra nepakankamos, taip apsaugant juos nuo patekimo į dar didesnę socialinę atskirtį“;

6.1.4. „Valstybės politiką kardomųjų priemonių taikymo srityje formuoja Teisingumo ministerija. Todėl manytina, kad sprendžiant klausimą dėl kardamosios priemonės – dokumentų paėmimo taikymo ir galimai dėl to varžomų asmens teisių, būtų tikslinga tobulinti teisinį reguliavimą, Baudžiamojo proceso kodekse arba jį įgyvendinamuose teisės aktuose nustatant konkrečius pagrindus, kuriems esant asmeniui nebūtų apribotos galimybės įgyvendinti savo ekonomines ir socialines teises labiau, negu tai būtina kardamosios priemonės tikslams pasiekti. Manytina, kad taip būtų užtikrintas asmens, kuriam paskirta kardomoji priemonė – dokumentų (asmens tapatybės kortelės, paso) paėmimas ir kuriam išduota generalinio prokuroro pažyma, ekonominių ir socialinių teisių įgyvendinimas“;

6.1.5. „[...] ministerija neturi duomenų dėl Baudžiamojo proceso kodekso 134 straipsnio pakeitimo projekto derinimo.“

6.2. Teisingumo ministerija informavo:

6.2.1. „[...] Generalinio prokuroro nustatytos formos pažyma, kuri išduodama skiriant asmeniui BPK 134 straipsnyje įtvirtintą kardomąją priemonę – dokumento paėmimą, neatstoja paimto asmens dokumento, o tik patvirtina faktą, kad asmens dokumentas (-ai) yra paimtas (-i), t. y. minėta pažyma nėra skirta patvirtinti asmens tapatybę. Tuo tarpu atlikus nacionalinių teisės aktų analizę

rūpimais klausimais, pastebėtina tai, jog daugelių asmenų socialinių (pvz. teisės į socialines pašalpas, teisės balsuoti, teisės sudaryti sandorius ir kt.) ir (ar) ekonominių teisių įgyvendinimui neretai būtinas asmens tapatybės identifikavimas, todėl kreipiantis į valstybines, savivaldybės ar kitas institucijas (kredito įstaigas ar kt.) reikalaujama pateikti asmens tapatybę patvirtinantį dokumentą (asmens tapatybės kortelę, pasą ar kt.). Šiame kontekste paminėtini sekantys teisinio reguliavimo pavyzdžiai: Pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos įstatymo 10 straipsnio 1 dalis numato, kad finansų įstaigos ir kiti įpareigotieji subjektai, nustatydami kliento – fizinio asmens tapatybę, kai ji nustatoma jam dalyvaujant fiziškai, reikalauja iš kliento – fizinio asmens Lietuvos Respublikos ar užsienio valstybės asmens tapatybės dokumento arba leidimo gyventi Lietuvos Respublikoje, arba 2006 m. gruodžio 20 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2006/126/EB dėl vairuotojo pažymėjimų (nauja redakcija) I priede nustatytus reikalavimus atitinkančio Europos ekonominės erdvės valstybėje išduoto vairuotojo pažymėjimo; Notariato įstatymo 31 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta nuostata, kad notaras, atlikdamas notarius veiksmus, nustato fizinių asmenų, jų atstovų arba juridinių asmenų atstovų asmens tapatybę. Lietuvos Respublikos piliečių asmens tapatybę nustatoma pagal pateiktą asmens tapatybės kortelę, pasą arba kitą asmens tapatybę patvirtinantį dokumentą, kuriame yra asmens kodas ir nuotrauka; Piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymo 20 straipsnio 2 dalis numato, kad kreipdamasis dėl piniginės socialinės paramos, asmuo pateikia asmens tapatybę patvirtinantį dokumentą“;

6.2.2. „Atsižvelgiant į išdėstytą, neabejotina, kad įtariamųjų, kaltinamųjų ar nuteistųjų, kuriems paskirta kardomoji priemonė – dokumentų paėmimas, teisės yra varžomos – paėmus iš asmens vienintelį turimą tapatybę patvirtinantį dokumentą (pasą ar asmens tapatybės kortelę) neišvengiamai ribojama ne tik jo teisė judėti už Lietuvos Respublikos teritorijos ribų, tokiu būdu užtikrinant jo dalyvavimą baudžiamajame procese, bet apsunkinamas ir kitų (be kita ko, ir jau minėtų) teisių įgyvendinimas, dėl ko asmuo neišvengiamai gali patirti ir papildomų suvaržymų. Šie BPK 134 straipsnyje įtvirtintos kardomosios priemonės probleminiai aspektai atsispindi ir teismų praktikoje [...]“;

6.2.3. „Savo ruožtu, tokiais atvejais, teismų praktikoje analizuojamas paskirtos kardomosios priemonės proporcingumas, atsižvelgiant į asmens pateiktus motyvus, kuriais paprastai grindžiamas būtinumas grąžinti paimtą asmens tapatybę patvirtinantį dokumentą, ir juos patvirtinančius duomenis [...]“;

6.2.4. „Siekiant spręsti minėtą ikiteisminio tyrimo ir asmens, kurio atžvilgiu jis vykdomas, „interesų konfliktą“ teismų praktikoje išaiškinta, kad asmeniui, kuriam paskirta kardomoji priemonė – dokumentų paėmimas, paimtas dokumentas gali būti išduotas laikinai, siekiant atlikti reikalingus formalumus, po kurių asmuo įsipareigoja laikinai išduotą tapatybę patvirtinantį dokumentą grąžinti atgal [...]“;

6.2.5. „Nepaisant to, nacionaliniuose teisės aktuose nėra reglamentuota asmens, kuriam paskirta kardomoji priemonė – dokumentų paėmimas, teisė kreiptis į teismą ir (ar) ikiteisminio tyrimo instituciją dėl paimto dokumento laikino grąžinimo būtinoms formalumams atlikti, užtikrinančios normos, t. y. toks teisinis mechanizmas buvo suformuotas išimtinai teismų praktikoje“;

6.2.6. „Siekiant stiprinti asmenų, kuriems paskirta kardomoji priemonė – dokumentų paėmimas, socialinių ir kitų teisių įgyvendinimo užtikrinimą, nevaržyti jų daugiau nei būtina baudžiamojo proceso tikslui pasiekti, manytina, jog teismų praktikoje suformuotas nuostatas (dėl teisės kreiptis laikinai grąžinti paimtą asmens tapatybės dokumentą) reikalinga užtikrinti ir nacionaliniais teisės aktais – šiame kontekste svarstyтина galimybė papildyti Rekomendacijas dėl kardomųjų priemonių, išskyrus suėmimą, skyrimo ikiteisminio tyrimo metu tvarkos ir nustatytų sąlygų laikymosi kontrolės, patvirtintas Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro 2015 m. gruodžio 1 d. įsakymu Nr. I-306 (toliau – Generalinio prokuroro rekomendacijos), reglamentuojant aiškius kriterijus, sąlygas ir kontrolės mechanizmus, kuriais vadovaujantis asmenims būtų užtikrinama galimybė laikinai grąžinti paimtą asmens dokumentą“;

6.2.7. „[...] informuojame, kad BPK 134 straipsnis, kuriame reglamentuota kardomoji priemonė – dokumentų paėmimas, laikotarpiui nuo BPK įsigaliojimo dienos, t. y. nuo 2002 m. balandžio mėn. 9 d., buvo pakeistas 2010 m. rugsėjo 21 d. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso papildymo 3-1 straipsniu ir 18, 21, 38, 55, 64, 78, 81, 102, 112, 121, 125, 134, 135, 136, 137, 142, 151, 157, 168, 170, 176, 178, 181, 342, 348, 389, 418, 440 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymu. Priimti pakeitimai susiję su subjektų, galinčių sankcionuoti šią kardomąją priemonę, išplėtimu, t. y. jais papildomai užtikrinama, jog dokumentų paėmimas kaip kardomoji priemonė neatidėliotinais atvejais gali būti skiriamas ir ikiteisminio tyrimo pareigūno nutarimu. Atitinkamai aptariamai BPK pakeitimai nėra susiję su Rašte nurodomais aspektais, todėl nėra aktualūs. Aptariamuoju aspektu pažymėtina, kad, Teisingumo ministerijos požiūriu, tokio pobūdžio praktiniai kardomosios priemonės – dokumentų paėmimo taikymo, be kita ko, kazuistiniai, aspektai ir neturėtų būti reglamentuojami BPK, o turi būti detalizuojami baudžiamojo proceso įstatymų įgyvendinančiuose teisės aktuose (pvz. jau minėtose Generalinio prokuroro rekomendacijose). Tuo tarpu daugiau minėto BPK straipsnio pakeitimų nebuvo priimta. Savo ruožtu, patikrinus Lietuvos Respublikos Seimo dokumentų paieškos sistemą, registruotų įstatymų projektų, susijusių su Rašte išdėstytais klausimais, taip pat nebuvo rasta“;

6.2.8. „[...] patikrinus Teisingumo ministerijos dokumentų valdymo programos archyvą asmenų kreipimūsi dėl BPK 134 straipsnyje įtvirtinta kardomąja priemone varžomų asmenų teisių nebuvo rasta.“

6.3. Generalinė prokuratūra informavo:

6.3.1. „Duomenys apie asmeniui pritaikytą kardomąją priemonę – dokumentų (asmens tapatybės kortelės, paso) paėmimą – registruojami atitinkamuose registruose“;

6.3.2. „Integruotoje baudžiamojo proceso informacinėje sistemoje (IBPS) įdiegus elektroninę bylą, kurioje fiksuojami visų tiriant nusikalstamą veiką dalyvaujančių institucijų pareigūnų veiksmai ir su nusikalstamos veikos tyrimu susijusi informacija nuo ikiteisminio tyrimo pradėjimo iki kaltinamojo akto surašymo, buvo automatizuoti baudžiamojo proceso veiksmai ir procedūros, reglamentuotas informacinių ir elektroninių ryšių technologijų naudojimas baudžiamajame procese. Automatizavus baudžiamojo proceso veiksmus ir procedūras, ikiteisminio tyrimo vykdymo ir jo kontrolės funkcijos atliekamos IBPS, o ikiteisminio tyrimo duomenys (baudžiamojo proceso dokumentai ir kiti duomenys) rengiami, saugomi, kaupiami ir sisteminami elektroninėje byloje“;

6.3.3. „Pagal Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso (toliau – BPK) 119 straipsnį prokuroro, o neatidėliotinais atvejais ikiteisminio tyrimo pareigūno nutarimas įtariamajam skirti BPK 134 straipsnyje numatytą kardomąją priemonę – dokumentų (asmens tapatybės kortelės, paso) paėmimą – rengiamas IBPS ir šio nutarimo kopija automatinio būdu elektroninių ryšių priemonėmis perduodama Įtariamųjų, kaltinamųjų ir nuteistųjų registrai (toliau – Registas)“;

6.3.4. „Nuostatų 44 punkte nustatyta, kad Registro duomenų teikėjai – ikiteisminio tyrimo įstaigos, Generalinė prokuratūra ir teritorinės prokuratūros – Nuostatų ir Registro valdytojo nustatyta tvarka ir terminais Registro tvarkytojui teikia Registro duomenis, nurodytus Nuostatų 11.2–11.8, 11.12, 12.2, 12.4–12.7, 15.1.1–15.1.25, 19.1.1–19.1.8, 19.3 papunkčiuose. Duomenų apie asmeniui pritaikytą kardomąją priemonę kontekste paminėtina, kad bendraisiais Registro duomenimis apie fizinius asmenis, kuriuos Registrai teikia ikiteisminio tyrimo įstaigos, Generalinė prokuratūra ir teritorinės prokuratūros, laikytini: asmens kodas (įrašomas, jeigu jis suteiktas Lietuvos Respublikos gyventojų registro įstatymo nustatyta tvarka); vardas (vardai); pavardė (pavardės); gimimo data; gimimo vietos šalis ir (ar) gyvenamoji vietovė; lytis; pilietybė (pilietybės); tėvo vardas (Nuostatų 11.2–11.8, 11.12 papunkčiai). Prie specialiųjų Registro objektų duomenų priskirtini fiziniams asmenims paskirtų kardomųjų priemonių duomenys: priimto sprendimo skirti, pakeisti, panaikinti kardomąją priemonę ar pratęsti kardomosios priemonės terminą data; teismo ar institucijos, kurios pareigūnas priėmė sprendimą skirti, pakeisti, panaikinti kardomąją priemonę ar pratęsti kardomosios priemonės terminą, pavadinimas; sprendimo skirti, pakeisti, panaikinti kardomąją priemonę ar pratęsti

kardomosios priemonės terminą rūšis; skirtos, pakeistos, panaikintos ar pratęstos kardomosios priemonės rūšis; kardomosios priemonės skyrimo ir pratęsimo terminas; paskirtų kardomųjų priemonių taikymo sąlygos; paimto dokumento rūšis ir numeris, paskyrus kardomąją priemonę – dokumentų paėmimą (Nuostatų 19.1.1–19.1.8 papunkčiai)“;

6.3.5. „Pažymėtina, kad teikdamos minėtus Registro duomenis ikiteisminio tyrimo įstaigos pateikia nutarimų dėl kardomųjų priemonių įtariamajam skyrimo (kai kardomąją priemonę skiria ikiteisminio tyrimo pareigūnas) kopijas (44.1.4 papunktis), Generalinė prokuratūra ir teritorinės prokuratūros – nutarimų dėl kardomųjų priemonių įtariamajam skyrimo, pakeitimo, panaikinimo ar pratęsimo (kai kardomąją priemonę skiria, pakeičia ar pratęsia prokuroras) kopijas (44.2.4 papunktis)“;

6.3.6. „Nuostatuose taip pat pateikiamas kitų registų ir informacinių sistemų, su kuriomis numatoma Registro sąveika, sąrašas (71.1–71.13 papunkčiai). Registro duomenys ir Registro dokumentai iš susijusių registų ir informacinių sistemų gaunami automatinio būdu pagal Registro valdytojo ir susijusio registro ar informacinės sistemos tvarkytojo sudarytas sutartis, kuriose nustatomas gaunamų Registro duomenų ir Registro dokumentų naudojimo tikslas, teikimo ir gavimo teisinis pagrindas, gavimo būdas, sąlygos, tvarka, gaunamų Registro duomenų ir Registro dokumentų apimtis ir kitos duomenų gavimo sąlygos (Nuostatų 73 punktas)“;

6.3.7. „Nuostatų 71.8 papunktyje nustatyta, kad Registro veiklai užtikrinti numatoma Registro sąveika su IBPS. Taigi Registro duomenų teikėjai (ikiteisminio tyrimo įstaigos, Generalinė prokuratūra ir teritorinės prokuratūros) Registro duomenis ir Registro dokumentus, įskaitant elektroniniu parašu pasirašytus Registro dokumentus ar jų skaitmenines kopijas, Informatikos ir ryšių departamentui teikia automatinio būdu elektroninių ryšių tinklais arba elektroninių ryšių priemonėmis iš IBPS per sąveiką su Registru“;

6.3.8. „Taip pat paminėtina, kad Rekomendacijų dėl kardomųjų priemonių, išskyrus suėmimą, skyrimo ikiteisminio tyrimo metu tvarkos ir nustatytų sąlygų laikymosi kontrolės, patvirtintų Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro 2015 m. gruodžio 1 d. įsakymu Nr. I-306 „Dėl Rekomendacijų dėl kardomųjų priemonių, išskyrus suėmimą, skyrimo ikiteisminio tyrimo metu tvarkos ir nustatytų sąlygų laikymosi kontrolės patvirtinimo“ (toliau – Rekomendacijos), 68 punkte nustatyta, jog, paėmus dokumentus (pasą, asmens tapatybės kortelę), įtariamajam išduodama generalinio prokuroro nustatytos formos pažyma apie kardomosios priemonės – dokumento paėmimo – paskyrimą ir apie tai informuojama paimtą dokumentą išdavusi institucija. Informacija apie paskirtą kardomąją priemonę elektroninių ryšių priemonėmis per Registrą pasiekama Migracijos departamentui prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos“;

6.3.9. „Taigi, atsižvelgiant į tai, kad ikiteisminio tyrimo duomenys (baudžiamojo proceso dokumentai) rengiami, saugomi ir sisteminami elektroninėje byloje, prokurorų ir ikiteisminio tyrimo pareigūnų priimami nutarimai skirti kardomąją priemonę – dokumentų paėmimą – kaupiami IBPS, o duomenys apie paskirtą kardomąją priemonę automatinio būdu elektroninių ryšių priemonėmis perduodami Registru, [...] atsakant į klausimą, ar iš šių duomenų galima nustatyti asmeniui taikomos kardomosios priemonės – dokumentų (asmens tapatybės kortelės, paso) paėmimo – tikslą, pažymėtina, kad IBPS priimtame prokuroro, ikiteisminio tyrimo pareigūno nutarime skirti kardomąją priemonę – dokumentų paėmimą – nurodomas kardomosios priemonės skyrimo tikslas. Taip pat Informatikos ir ryšių departamentui teikiamos nutarimų dėl kardomųjų priemonių įtariamajam skyrimo, pakeitimo, panaikinimo ar pratęsimo kopijos“;

6.3.10. „[...] ikiteisminio tyrimo duomenys ir dokumentai yra nevieši ir viešai neskelbiami. Prie IBPS saugomų, kaupiamų ir sisteminamų ikiteisminio tyrimo duomenų (baudžiamojo proceso dokumentų ir kitų duomenų) prieigą turi IBPS naudotojas – IBPS valdytojo, IBPS duomenų valdytojo ar IBPS tvarkytojo valstybės tarnautojas, teisėjas, prokuroras ar kitas pareigūnas, pagal teisinį statusą nepriskirtinas valstybės tarnautojui, ar darbuotojas, dirbantis pagal darbo sutartį, turintis teisę naudotis IBPS teisės aktų nustatytais funkcijoms atlikti.

Registro duomenys ir dokumentai yra nevieši ir viešai neskelbiami. Registro duomenų ir Registro dokumentų teikimo sąlygas ir tvarką nustato Registro valdytojas – Informatikos ir ryšių departamentas (Nuostatų 74 ir 75 punktai)“;

6.3.11. „Atsižvelgiant į tai, kad Registro valdytojas ir tvarkytojas yra Informatikos ir ryšių departamentas, kuris taip pat užtikrina Registro sąveiką su kitais registrais ir valstybės informacinėmis sistemomis, dėl Registro duomenų ir Registro dokumentų registravimo, kaupimo, naudojimo, teikimo, taip pat gavimo būdų, sąlygų ir tvarkos, Registro duomenų ir Registro dokumentų apimčių ir kitų duomenų teikimo ir gavimo sąlygų siūlytina kreiptis tiesiogiai į Informatikos ir ryšių departamentą“;

6.3.12. „Generalinėje prokuratūroje duomenys apie atvejus, kai valstybės ir (ar) savivaldybės institucijos, kitos įstaigos galimai nepripažino asmeniui išduotos generalinio prokuroro nustatytos formos pažymos apie kardamosios priemonės – dokumento paėmimo – paskyrimą dokumentu, patvirtinančiu asmens tapatybę, jam įgyvendinant socialines ir ekonomines teises, nekaupiami ir nesisteminami“;

6.3.13. „Asmenų, kuriems taikoma kardomoji priemonė – dokumentų paėmimas – motyvuoti prašymai laikinai išduoti paimtą asmens dokumentą (pasą, asmens tapatybės kortelę), reikalingą asmens tapatybės patvirtinimui, išsprendžiami BPK ir Rekomendacijų nustatyta tvarka motyvuotu prokuroro nutarimu. Kiekvienas toks prašymas nagrinėjamas individualiai ir sprendimas dėl jo priimamas atsižvelgiant į prašymo pagrįstumą ir tai, ar jo patenkinimas nesutrukdytų pasiekti BPK 119 straipsnyje nustatytų kardamosios priemonės tikslų. Jei prašymai būna motyvuoti ir dokumento laikinas išdavimas tikrai yra būtinas asmeniui įgyvendinant socialines ir ekonomines teises, tokie prašymai patenkinami ir dokumentas asmeniui išduodamas tam tikram laikui, kuriam būtinai yra reikalingas.“

6.4. Sveikatos apsaugos ministerija informavo:

6.4.1. „Sveikatos apsaugos ministerija, kaip valstybės politiką sveikatos srityje formuojanti valstybės institucija, nerenka ir nedisponuoja duomenimis, ar Lietuvos Respublikoje veikiančios sveikatos priežiūros paslaugas teikiančios įstaigos faktiškai susiduria su situacijomis, kai dėl sveikatos priežiūros paslaugų suteikimo kreipiasi pacientai, kuriems paskirta kardomoji priemonė (dokumentų paėmimas) ir pacientas negali pateikti jokio asmens tapatybę patvirtinančio dokumento (nei asmens tapatybės kortelės, nei paso, nei vairuotojo pažymėjimo, nei kito asmeniui išduoto dokumento su asmens vardu, pavarde, asmens kodu ir nuotrauka). Vadovaujantis Lietuvos Respublikos pacientų teisių ir žalos sveikatai atlyginimo įstatymo (toliau – Įstatymas) nuostatomis, nėra konkrečiai nurodyta, koks dokumentas, patvirtinantis asmens tapatybę, turi būti pateiktas. Įstatymo 12 straipsnio 4 dalyje numatyta, kad „Pacientai, norėdami gauti sveikatos priežiūros paslaugas, privalo pateikti asmens tapatybę patvirtinančius dokumentus, išskyrus būtinąsias sveikatos priežiūros atvejus“;

6.4.2. „Sveikatos apsaugos ministerijos specialistų nuomone, Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro 2014 m. gruodžio 29 įsakymu Nr. I-288 patvirtintos formos Pažyma apie kardamosios priemonės – dokumentų paėmimo – paskyrimą įtariamajam (toliau – Pažyma) pati savaime nėra laikoma asmens tapatybę patvirtinančiu dokumentu, todėl manytina, kad, asmeniui norint gauti sveikatos priežiūros paslaugas, tokiais atvejais su Pažyma turėtų būti teikiama ir teisės aktų nustatyta tvarka patvirtinta asmens, kuriam pritaikyta kardomoji priemonė, paso ar asmens tapatybės kortelės kopija. Pažymėtina ir tai, kad Lietuvos Respublikos teismai, nagrinėdami asmenų skundus dėl paskirtos kardamosios priemonės – dokumentų paėmimo, yra pasisakę, kad savo esme kardomoji priemonė yra piliečių teisių ir laisvių suvaržymas, tačiau įstatymas kartu griežtai apibrėžia, kad toks suvaržymas gali būti taikomas tik tiek, kiek yra būtina atliekant ikiteisminį tyrimą, nagrinėjant bylą teisme ar vykdant nuosprendį, tačiau iš įtariamųjų neatimta teisė kreiptis į bylą tiriantį pareigūną, kad, esant būtinybei, būtų laikinai gražintas pasas ar asmenį palydėtų pareigūnas į įstaigą, kur būtina pateikti pasą ir šį dokumentą pateiktų (baudž. b. 1S-647-366/2010)“;

6.4.3. „Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 134 straipsnio „Dokumentų paėmimas“ redakcija, reglamentuojanti kardomąją priemonę – dokumentų paėmimą, galioja nuo 2003 m. gegužės 1 d. Paskutinis pakeitimas (papildymas) buvo priimtas 2010 m. rugsėjo 21 d. įstatymu Nr. XI-1014. Atsižvelgiant į tai, apgailestaujame, bet Sveikatos apsaugos ministerijai nepavyko rasti duomenų, patvirtinančių ar paneigiančių minėtų įstatymų projektų derinimo su Sveikatos apsaugos ministerija aplinkybes.“

6.5. Užimtumo tarnyba informavo:

6.5.1. „Darbo rinkos paslaugų teikimo sąlygų ir tvarkos aprašo, patvirtinto Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2017 m. liepos 21 d. įsakymu Nr. A1-394 „Dėl Darbo rinkos paslaugų teikimo sąlygų ir tvarkos aprašo patvirtinimo“, 16.1 papunktyje nustatyta, kad, registruodamiesi Užimtumo tarnyboje ir (ar) kiekvieną kartą joje lankydami, darbo ieškantys asmenys tapatybei patvirtinti pateikia šiuos dokumentus: Lietuvos Respublikos piliečiai ir ES ar Europos laisvosios prekybos asociacijos valstybės narės piliečiai bei užsieniečiai, išskyrus nurodytus Aprašo 16.2 papunktyje, – galiojančią asmens tapatybę patvirtinančią dokumentą (asmens tapatybės kortelę, pasą)“;

6.5.2. „Atsižvelgiant į tai, kad asmens dokumento paėmimas yra laikina priemonė, kuri nedaro asmens dokumento negaliojančiu, taip pat vadovaujantis protingumo principu, darbo ieškančiam asmeniui pateikus generalinio prokuroro nustatytos formos pažymą, kurioje yra nurodyta, kad jam skirta kardomoji priemonė – dokumentų paėmimas, ir kartu pateikiant paimto asmens tapatybės dokumento kopiją, pagal kurią galima būtų identifikuoti asmenį, darbo rinkos paslaugos Užimtumo tarnyboje jam yra teikiamos ir aktyviose darbo rinkos politikos priemonėse dalyvauti gali“;

6.5.3. „Tik generalinio prokuroro nustatytos formos pažyma asmens tapatybei nustatyti nėra pakankama, todėl tokiais atvejais darbo ieškančių asmenų yra prašoma papildomai pateikti ir paimto asmens tapatybės dokumento kopiją, pagal kurią galima būtų identifikuoti asmenį. Įprastai asmens dokumento kopija, patvirtinta teisėsaugos pareigūno, yra pateikiama.“

6.6. Vilniaus miesto savivaldybė informavo:

6.6.1. „Asmenims piniginė socialinė parama teikiama vadovaujantis Lietuvos Respublikos piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymo (toliau – Įstatymas) nuostatomis. Pagal Įstatymo 20 straipsnio 2 dalį kreipdamasis dėl piniginės socialinės paramos asmuo pateikia asmens tapatybę patvirtinančią dokumentą, Lietuvos Respublikos Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos patvirtintos formos prašymą-paraišką ir jos priedus (toliau – prašymas-paraiška) ir prašyme-paraiškoje nurodo piniginės socialinės paramos skyrimui ir apskaičiavimui būtinus duomenis apie save ir bendrai gyvenančius asmenis, veiklos pobūdį, turimą turtą ir turto vertę, gaunamas pajamas, kitą piniginei socialinei paramai gauti būtiną informaciją. Savivaldybė, vykdydama Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatyme 6 straipsnio 43 punkte jai priskirtą socialinės pašalpos ir kompensacijų teikimo savarankiškąją savivaldybių funkciją, Savivaldybės tarybos 2015-04-15 sprendimu Nr. 1-2366 „Dėl Piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams teikimo tvarkos aprašo tvirtinimo“ patvirtino Piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams teikimo tvarkos aprašą (toliau – Tvarkos aprašas), kuriame numatė piniginės socialinės paramos skyrimo ir mokėjimo tvarką ir pagrindus. Pagal Tvarkos aprašo 8 punktą kreipimosi į Savivaldybės administracijos Socialinių išmokų skyrių (toliau – Socialinių išmokų skyrius) metu asmuo pateikia savo asmens tapatybę patvirtinančią dokumentą (dėl objektyvių priežasčių nesant galimybės pateikti asmens tapatybę patvirtinančio dokumento originalo, pateikiama šio dokumento kopija, patvirtinta Lietuvos Respublikoje galiojančių teisės aktų nustatyta tvarka, ir (ar) pažyma apie šio dokumento poėmį); asmeniui atstovaujantis asmuo pateikia įgaliojimą ir dokumentą, patvirtinantį įgalioto asmens tapatybę; užpildo Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro nustatytos formos prašymą-paraišką ir jos priedus, kuriuose nurodo visą teisingą piniginei socialinei paramai gauti būtiną informaciją, prideda tai patvirtinančius dokumentus“;

6.6.2. „Asmeniui išduota generalinio prokuroro pažyma nesudaro kliūtis socialinės paramos skyrimui nei mokėjimui, tačiau skirtos socialinės paramos gavimo klausimas nėra priskirtas Socialinių išmokų skyriaus kompetencijai, todėl dėl jo nepasisakome“;

6.6.3. „Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, generalinio prokuroro nustatytos formos išduota pažyma, nurodanti paimtus dokumentus, laikytina tinkamu dokumentu įsitikinti tokio asmens tapatybę siekiant gauti socialinę paramą“;

6.6.4. „[...] esant anksčiau minėtai situacijai, kai asmeniui taikoma kardomoji priemonė – dokumentų paėmimas, pateikta generalinio prokuroro pažyma laikoma tinkamu dokumentu įsitikinti tokio asmens tapatybę, nes asmuo kitokios alternatyvos teikti tapatybę patvirtinančių dokumentų originalus tiesiog neturi. Manytina, kad tais atvejais, kai atsiranda pagrįstų abejonių dėl asmens tapatybės nustatymo, darbuotojas gali susisiekti su kardomąją priemonę pritaikiusiu pareigūnu ir įsitikinti pažymoje pateiktos informacijos tikrumu.“

6.7. Kauno rajono savivaldybė informavo:

6.7.1. „Įstatymo [Lietuvos Respublikos piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymas] 20 straipsnio 2 dalyje reglamentuota, kad, kreipdamasis dėl piniginės socialinės paramos, asmuo turi pateikti asmens tapatybę patvirtinantį dokumentą. Savivaldybės tarybos patvirtintame (Įstatymo 4 straipsnio 2 dalis) Aprašo 15.1 papunktyje yra nurodyta, kad kreipiantis dėl piniginės socialinės paramos skyrimo, atsižvelgiant į aplinkybes, lemiančias bendrai gyvenančių asmenų arba vieno gyvenančio asmens teisę į piniginę socialinę paramą, reikalinga pateikti vyresnių kaip 18 metų bendrai gyvenančių asmenų arba vieno gyvenančio asmens tapatybę patvirtinantį dokumentą (kai nėra galimybės pateikti asmens tapatybę patvirtinančio dokumento originalo dėl objektyvių priežasčių, pateikiama dokumento kopija, patvirtinta įstatymų nustatyta tvarka ir (ar) įgaliotos institucijos išduota pažyma apie dokumento poėmį). Gali būti pateikiama ir kita papildoma informaciją minėtai paramai gauti. Aprašo 16 punkte nurodyta, kad Administracija gali reikalauti ir kitų dokumentų, įrodančių asmenų teisę į piniginę socialinę paramą, kai nėra reikiamų duomenų valstybės ir žinybiniuose registruose, valstybės informacinėse sistemose, t. y. paprašyti pateikti darbingumo lygio pažymą; ar pensininko pažymėjimą; ar gimimo liudijimą, ar kitą dokumentą, kuriame būtų įrašytas asmens kodas. Todėl Administracija atsakydama į Jūsų pateiktą pirmą klausimą, paaiškina, kad asmenys, kuriems skirta kardomoji priemonė – dokumentų paėmimas, gali kreiptis dėl piniginės socialinės paramos skyrimo ir mokėjimo, pateikiant generalinio prokuroro nustatytos formos pažymą, kurioje nurodomi paimti dokumentai (toliau – generalinio prokuroro pažyma). Pažymėtina, kad paprastai asmenys kartu su generalinio prokuroro pažyma pateikia asmens dokumento kopiją, patvirtintą pareigūno anspaudu, iš kurios yra galimybė identifikuoti asmenį. Trūkstant duomenų tikslu įsitikinti besikreipiančiojo tapatybe, Administracija prašo papildomo dokumento, kuriame būtų nurodytas asmens kodas (pvz. dokumentas, pažyma ar pažymėjimas, kt.), nes būtent asmens kodas yra reikalingas, siekiant nustatyti, ar asmeniui gali būti teikiama parama“;

6.7.2. „Papildomai paaiškintina ir tai, kad Administracija, skirdama išmokas, dirba su Socialinės paramos šeimai informacine sistema (toliau – SPIS), kuri veikia pagal bendradarbiavimo sutartis tarp Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos ir visų šalies savivaldybių. SPIS paskirtis – vienodai registruoti ir kaupti informaciją apie savivaldybėse teikiamą socialinę paramą (socialines išmokas ir kompensacijas, socialinę paramą mokiniams, socialines paslaugas, veiklą, vykdomą vaiko teisių apsaugos srityje, ir kt.), analizuoti šią informaciją pagal savivaldybes, paramos rūšis bei paramos gavėjus ir t. t. Besikreipiančio asmens vardas, pavardė ir jo gimimo metai yra nurodyti asmens pateiktoje generalinio prokuroro pažymoje. Šioje informacinėje sistemoje naudojantis išplėstinės paieškos lauku, surinkus besikreipiančio asmens vardą, pavardę ir jo gimimo metus, galima surasti ieškomą asmenį, o pagal Gyventojų registro – duomenų bazės išrašą – nustatyti jo faktinės gyvenamosios vietos arba deklaruotos gyvenamosios vietos adresą ir taip identifikuoti jo tapatybę.

Atkreiptinas dėmesys, kad savivaldybių administracijų darbą itin palengvintų generalinio prokuroro pažymoje nurodyta ne asmens gimimo data, bet jo asmens kodas“;

6.7.3. „Asmens tapatybė taip pat papildomai gali būti įvertinama ir pagal SPIS VĮ Regitros – Lietuvos Respublikos kelių transporto priemonių vairuotojų registro išrašą, kuriame yra nurodytas vairuotojo pažymėjimo numeris. Asmens pateiktoje generalinio prokuroro pažymoje vienas iš paimtų dokumentų gali būti nurodomas vairuotojo pažymėjimas, jo serija, numeris, išdavimo data ir vieta“;

6.7.4. „Asmuo pateikęs prašymą-paraišką piniginei socialinei paramai gauti (toliau – Prašymas), kurios formos ir priedai patvirtinti Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2005-06-27 įsakymu Nr. A1-183 „Dėl kai kurių socialinei paramai gauti reikalingų formų patvirtinimo“, įsipareigoja (t. y. pasirašo), kad nuspėjęs ar pateikęs neteisingus duomenis, reikalingus piniginei socialinei paramai gauti, ir dėl to neteisėtai ją gavęs, neteisėtai gautos piniginės socialinės paramos dydžio lėšas turės gražinti savivaldybės administracijai arba jos bus išieškotos įstatymų nustatyta tvarka (Prašymo 9.6 papunktis). Šiuo atveju asmuo yra prašomas patvirtinti, kad jis yra apie tai informuotas, o jo visa pateikta ir nurodyta informacija yra tikrai teisinga (Prašymo 7 punktis)“;

6.7.5. „Prašymo 9.1 papunktyje nurodyta, kad savivaldybės administracija Lietuvos Respublikos ir Europos Sąjungos teisės aktuose, reglamentuojančiuose asmens duomenų apsaugą, nustatyta tvarka gauna ir tvarko duomenis ir informaciją apie asmenis, pateikusius prašymą-paraišką piniginei socialinei paramai gauti, ir kuriais vadovaujantis nustatoma teisė į piniginę socialinę paramą, iš valstybės registru (kadastrų), žinybinių registru, valstybės informacinių sistemų, kitų informacinių sistemų. Asmens duomenų tvarkymo tikslai – įvertinti, ar asmenys (asmuo) turi teisę gauti piniginę socialinę paramą. Duomenų subjektų teisės įgyvendinamos 2016 m. balandžio 27 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) 2016/679 dėl fizinių asmenų apsaugos tvarkant asmens duomenis ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo ir kuriuo panaikinama Direktyva 95/46/EB (Bendrasis duomenų apsaugos reglamentas) ir savivaldybės administracijos, į kurią kreipiamasi dėl duomenų subjekto teisių įgyvendinimo, nustatyta tvarka. Duomenys (informacija) gauta iš besikreipiančio asmens visada yra sulyginami su duomenimis esančiais SPIS duomenų registruose“;

6.7.6. „Asmuo, kuriam išduota generalinio prokuroro pažyma, dėl piniginės socialinės paramos taip pat gali kreiptis naudodamasis elektroninėmis priemonėmis. Jis Prašymą gali pateikti per administracinių ir viešųjų elektroninių paslaugų portalą elektroninius valdžios vartus www.epaslaugos.lt arba www.spis.lt. Prisijungimo metu jis būtinai turi turėti prisijungimo prie interneto banko priemonę ir žinoti savo asmens kodą“;

6.7.7. „Administracija generalinio prokuroro pažymos nelaiko vieninteliu tinkamu dokumentu įsitikinti asmens tapatybe, o tik vienu iš tokių dokumentų, nes, siekiant asmeniui suteikti paramą, reikia žinoti šio asmens kodą. Asmens kodą reikia nustatyti, nes SPIS reikalinga įvesti informaciją apie asmens šeimos sudėtį ir susieti su asmeniu visus duomenų registrus, kur galima jį identifikuoti, patikrinti asmens pateiktą informaciją apie save (t. y. vardą, pavardę, gimimo metus, deklaruotos gyvenamosios vietos adresą ir t. t.)“;

6.7.8. „Pažymėtina ir tai, kad Administracijos seniūnijose veikia Administracijos direktoriaus įsakymu patvirtintos Seniūnijų socialinės paramos teikimo komisijos (toliau – Seniūnijos komisija), kurios vadovaujasi Seniūnijos socialinės paramos teikimo komisijos veiklos nuostatais, patvirtintais Administracijos direktoriaus 2013-03-28 įsakymu Nr. ĮS-506 „Dėl Seniūnijos socialinės paramos teikimo komisijos veiklos nuostatų patvirtinimo“. Seniūnijos komisija kviečia besikreipiančius asmenis dėl piniginės socialinės paramos skyrimo į Seniūnijos komisijos posėdį, tikrina asmenų turtinę padėtį ir užimtumą, vertina piniginės paramos poreikį, Administracijos prašymu teikia rekomendacijas dėl piniginės socialinės paramos skyrimo. Kilus įtarimų, kad gaunantys piniginę socialinę paramą asmenys pateikė neteisingus duomenis, tikrina gyvenimo sąlygas ir surašo buities tyrimo aktą, kurios forma yra patvirtinta Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2012-01-25 įsakymu Nr. A1-35 „Dėl dokumentų, nustatytų Lietuvos Respublikos piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatyme, formų patvirtinimo“. Įstatymo

20 straipsnio 9 dalyje nurodyta, kad buities ir gyvenimo sąlygų patikrinimo aktas yra vienas iš dokumentų teisei į piniginę socialinę paramą nustatyti. Seniūnijos komisijos posėdžio protokolai, buities ir gyvenimo sąlygų patikrinimo aktai pateikiami Administracijai“;

6.7.9. „Administracija nori pažymėti, kad Įstatymo 22 straipsnio 1 ir 2 dalyse nustatyta, kad piniginė socialinė parama gali būti teikiama pinigais ir (ar) nepinigine forma. Piniginės lėšos gyventojams yra pervedamos į Lietuvos pašto skyrius arba į Lietuvoje esančią mokėjimo ar kredito įstaigą (banką ar kt.). O jeigu paskirta piniginė socialinė parama nepinigine forma, piniginės lėšos pervedamos į paslaugas teikiančių įmonių, įstaigų atsiskaitomąsias sąskaitas bankuose. Svarbu atkreipti dėmesį, kad, jeigu toks asmuo (neturintis asmens dokumento) neturi galiojančios banko kortelės arba atidarytos banko sąskaitos, naudotis piniginėmis lėšomis negali. Lietuvos pašto skyriuje ar banke asmeniui pateikus išduotą generalinio prokuroro pažymą piniginės lėšos neišmokamos. Administracija piniginę socialinę paramą gali teikti nepinigine forma, t. y. socialinėmis kortelėmis, maisto produktais, drabužiais ir kitomis reikalingomis prekėmis – pervedant pinigus į prekybos centrų, parduotuvių sąskaitas ir t. t., o apskaičiuotų būsto šildymo, geriamojo ir karšto vandens išlaidų kompensacijas pervedant į energiją, kurą, geriamąjį ir karštą vandenį tiekiančių įmonių ar fizinių asmenų atsiskaitomąsias sąskaitas bankuose“;

6.7.10. „Administracija laikosi Jūsų 2021-10-25 rašte paminėto gero viešojo administravimo principo, teisės aktų praktinio įgyvendinimo metu kiekvienu atveju deda visas pastangas, siekiant nustatyti asmens tapatybę ir suteikti reikalingą paramą, užtikrindama žmogaus teises ir laisves, vadovaujasi protingumo, sąžiningumo, teisingumo principais, o sprendimų metu siekiant apsaugoti jo socialines ir ekonomines teises, stengiasi padėti ne tik asmenims, iš kurių yra paimti asmens dokumentai, bet ir kitiems gyventojams, susiduriantiems su sunkumais, atsižvelgia į susiklosčiusių faktinių aplinkybių visumą.“

6.8. Notarų rūmai informavo:

6.8.1. „Atlikdamas notarinius veiksmus, notaras privalo nustatyti juos atlikti pageidaujančių asmenų tapatybę. Fizinių asmenų tapatybę nustatoma pagal jų pateikiamus asmens dokumentus. Vadovaujantis Lietuvos Respublikos notariato įstatymo (toliau – Notariato įstatymas) 31 straipsniu, notaras, atlikdamas notarinius veiksmus, nustato fizinių asmenų, jų atstovų arba juridinių asmenų atstovų tapatybę. Lietuvos Respublikos piliečių asmens tapatybę nustatoma pagal pateiktą asmens tapatybės kortelę, pasą arba kitą asmens tapatybę patvirtinantį dokumentą, kuriame yra asmens kodas ir nuotrauka. Europos Sąjungos ir Europos laisvosios prekybos asociacijos valstybių narių piliečių asmens tapatybę nustatoma pagal tos valstybės išduotą piliečio pasą ar jį atitinkantį kelionės dokumentą, skirtą vykti į užsienio valstybę ir pripažintą Lietuvos Respublikoje. Kitų užsieniečių, kurių nuolatinė gyvenamoji vieta yra užsienio valstybėje, asmens tapatybę nustatoma pagal užsienio valstybės išduotą piliečio pasą ar jį atitinkantį kelionės dokumentą, skirtą vykti į užsienio valstybę ir pripažintą Lietuvos Respublikoje, o užsieniečių, kurie yra deklaravę gyvenamąją vietą Lietuvos Respublikoje, asmens tapatybę nustatoma pagal dokumentą, suteikiantį užsieniečiui teisę laikinai ar nuolat gyventi Lietuvos Respublikoje. Prieglobsčio prašytojų, išskyrus esančius pasienio kontrolės punktuose ir tranzito zonose, asmens tapatybę nustatoma pagal pateiktą užsieniečio registracijos pažymėjimą. Identifikavęs notarinio veiksmo atlikimo prašančio asmens tapatybę, notaras apie asmens tapatybės nustatymo būdą turi pažymėti tvirtinamame dokumente bei notariniame registre, nurodant asmens dokumento, pagal kurį nustatyta asmens tapatybę, duomenis (Notariato įstatymo 31 straipsnio 4 dalis). Pagal Notariato įstatymo 51 straipsnio 1 dalį, notaras, tvirtindamas sandorius, privalo patikrinti valstybės registrų centriniuose duomenų bankuose esančius duomenis, turinčius esminės reikšmės notarinio veiksmo atlikimui ir asmenų teisėtų interesų apsaugai. Tad notaras, nustatydamas Lietuvos Respublikos piliečių ar asmenų be pilietybės ir kitų valstybių piliečių, gaunančių Lietuvos Respublikoje išduodamus asmens dokumentus, tapatybę, patikrina Lietuvos Respublikos gyventojų registre, ar toks asmuo jame yra registruotas, taip pat ar notarui pateiktas asmens tapatybės dokumentas yra galiojantis“;

6.8.2. „Nei Notariato, nei kiti notarinių veikslių atlikimą reglamentuojantys įstatymai nenumato išimčių, kuomet notarui galėtų būti nepateikiamas asmens tapatybės dokumento originalas, tad jei asmenys, įskaitant tuos, kurių atžvilgiu yra taikoma kardomoji priemonė – asmens dokumento paėmimas, notarui nepateikia asmens tapatybės dokumento originalo, notariniai veiksmai neatliekami“;

6.8.3. „Atsižvelgiant į teisinį reglamentavimą, nurodytą atsakant į 6.1. klausimą, manytina, kad tuo atveju, kai, vadovaujantis Baudžiamojo proceso kodekso nuostatomis, yra atliktas asmens tapatybės dokumento (paso) poėmis, ši veiksmą patvirtinanti pažyma negali būti laikoma tinkamu dokumentu asmens tapatybei nustatyti. Asmuo notarui turėtų pateikti kitą asmens tapatybės nustatymui tinkamą dokumentą, jeigu jį turi, o šio nesant – atidėti notarinio veiksmo atlikimą iki tol, kol bus pakeista ar panaikinta minėta kardomoji priemonė“;

6.8.4. „Pagal Notariato įstatymo 1 straipsnį, notarams suteikta teisė juridiskai įtvirtinti neginčijamas fizinių ir juridinių asmenų subjektyvias teises ir juridinius faktus, užtikrinti šių asmenų ir valstybės teisėtų interesų apsaugą. Notaras yra valstybės įgaliotas asmuo, atliekantis Notariato įstatymo nustatytas funkcijas, užtikrinančias, kad civiliniuose teisiniuose santykiuose nebūtų neteisėtų sandorių ir dokumentų (Notariato įstatymo 2 straipsnio 1 dalis), t. y. notarui valstybė yra suteikusi svarbius įgaliojimus jam vykdant viešąją funkciją – apsaugant teisėtumą *civiliniuose teisiniuose santykiuose*. Atsižvelgiant į notaro atliekamų funkcijų sampratą ir visumą bei baudžiamąjį procesą reglamentuojančias nuostatas, manytina, kad notarui nėra suteikta kompetencijos vertinti paskirtos kardomosios priemonės teisėtumo bei tikslingumo ar tam tikrais atvejais nesivadovauti teismų ar ikiteisminį tyrimą vykdančių institucijų sprendimais“;

6.8.5. „Notarų rūmų nuomone, išvados ir rekomendacijos dėl asmenų, kuriems pritaikyta kardomoji priemonė – asmens dokumento paėmimas – galėjimo sudaryti sandorius ar atlikti kitus juridiskai reikšmingus veiksmus, kurių metu būtina nustatyti veiksmus atliekančio asmens tapatybę, turėtų būti priimamos kompleksiskai atsižvelgiant į teisės aktų keliamus reikalavimus. Jei būtų nustatyta, jog asmens, kuriam pritaikyta kardomoji priemonė, atžvilgiu teisės dėl galiojančio reglamentavimo yra pažeidžiamos, turėtų būti inicijuojami atitinkami teisės aktų pakeitimai.“

Tyrimui reikšmingos Lietuvos Respublikos teisės aktų nuostatos

7. Su nurodytomis aplinkybėmis susijusios Lietuvos Respublikos teisės aktų nuostatos:

7.1. Baudžiamojo proceso kodekso (BPK):

- *119 straipsnis. Kardomųjų priemonių paskirtis*

„Kardomosios priemonės gali būti skiriamos siekiant užtikrinti įtariamojo, kaltinamojo ar nuteistojo dalyvavimą procese, netrukdomą ikiteisminį tyrimą, bylos nagrinėjimą teisme ir nuosprendžio įvykdymą, taip pat siekiant užkirsti kelią naujoms nusikalstamosioms veikoms“;

- *134 straipsnis. Dokumentų paėmimas*

„Dokumentų paėmimas kaip kardomoji priemonė gali būti skiriamas prokuroro nutarimu ar teismo nutartimi, o neatidėliotinais atvejais – ikiteisminio tyrimo pareigūno nutarimu. Iš įtariamojo gali būti paimtas pasas, asmens tapatybės kortelė, vairuotojo pažymėjimas. Paėmus dokumentus, įtariamajam išduodama generalinio prokuroro nustatytos formos pažyma, kurioje nurodomi paimti dokumentai.“

7.2. Seimo kontrolierių įstatymo:

- *2 straipsnis. Pagrindinės šio įstatymo sąvokos*

„1. Biurokratizmas – tokia pareigūno veika, kai vietoj reikalų sprendimo iš esmės laikomasi nereikalingų ar išgalvotų formalumų, nepagrįstai atsisakoma spręsti pareigūno kompetencijai priklausančius klausimus, vilkinama priimti sprendimus ar atlikti savo pareigas bei kitaip blogai ar netinkamai valdoma (atsisakoma informuoti asmenį apie jo teises, sąmoningai pateikiamas klaidinantis ar netinkamas patarimas ir t. t.). Biurokratizmu taip pat laikomas toks pareigūnų darbas,

kai nevykdomi arba blogai vykdomi įstatymai ar kiti teisės aktai. 2. Pareigūnas – valstybės ir savivaldybių institucijos ar įstaigos tarnautojas, taip pat kitas darbuotojas, atliekantis viešojo administravimo funkcijas; viešosios įstaigos bei nevyriausybinės organizacijos, kurioms įstatymų nustatyta tvarka suteikti viešojo administravimo įgaliojimai, darbuotojas, turintis administravimo įgaliojimus nepavaldiems asmenims; valstybės įgaliotas asmuo, atliekantis įstatymų nustatytas valstybės suteiktas funkcijas. [...] 4. Piktnaudžiavimas – tokie pareigūno veiksmai ar neveikimas, kai jam suteikti įgaliojimai naudojami ne pagal įstatymus bei kitus teisės aktus arba savanaudiškais tikslais ar dėl kitokių asmeninių paskatų (naudojimosi tarnybine padėtimi, keršto, pavydo, karjerizmo, neteisėtų paslaugų teikimo ir t. t.), taip pat tokie pareigūno veiksmai, kai viršijami suteikti įgaliojimai ar savavaliaujama“;

- 3 straipsnis. *Seimo kontrolierių veiklos tikslai*

„Seimo kontrolierių veiklos tikslai: 1) ginti žmogaus teisę į gerą viešąjį administravimą, užtikrinantį žmogaus teises ir laisves, prižiūrėti, ar valdžios įstaigos vykdo pareigą tinkamai tarnauti žmonėms; 2) skatinti pagarbą žmogaus teisėms ir laisvėms, atliekant nacionalinės žmogaus teisių institucijos funkcijas; [...]“;

- 12 straipsnis. *Seimo kontrolierių tiriami skundai*

„1. Seimo kontrolieriai tiria pareiškėjų skundus dėl pareigūnų piktnaudžiavimo, biurokratizmo ar kitaip pažeidžiamų žmogaus teisių ir laisvių viešojo administravimo srityje [...]“;

- 13 straipsnis. *Skundų pateikimas*

„3. Skundai paprastai paduodami raštu. Jeigu skundas gautas žodžiu, telefonu arba Seimo kontrolierius nustatė pareigūnų piktnaudžiavimo, biurokratizmo ar kitaip pažeistų žmogaus teisių ir laisvių požymių iš visuomenės informavimo priemonių bei iš kitų šaltinių, Seimo kontrolierius gali pradėti tyrimą savo iniciatyva. [...]“;

- 19² straipsnis. *Nacionalinė žmogaus teisių institucija*

„1. Seimo kontrolierių įstaiga yra nacionalinė žmogaus teisių institucija. 2. Skatindami pagarbą žmogaus teisėms ir laisvėms bei bendradarbiaudami su valstybės ir savivaldybių institucijomis, įstaigomis, pilietine visuomene, socialiniais partneriais, tarptautinėmis organizacijomis žmogaus teisių ir laisvių klausimais, Seimo kontrolieriai atlieka šias funkcijas: 1) atlieka žmogaus teisių stebėseną Lietuvoje ir rengia žmogaus teisių padėties ataskaitas; 2) vykdo informacijos apie žmogaus teises sklaidą ir visuomenės švietimą žmogaus teisių klausimais; 3) pristato žmogaus teisių padėties Lietuvoje vertinimą tarptautinėse organizacijose ir teikia joms informaciją pagal Lietuvos Respublikos tarptautinėse sutartyse nustatytus įsipareigojimus; 4) teikia siūlymus valstybės ir savivaldybių institucijoms ir įstaigoms žmogaus teisių klausimais; 5) siekia nacionalinių teisės aktų suderinimo su Lietuvos Respublikos tarptautiniais įsipareigojimais žmogaus teisių srityje; 6) inicijuoja tyrimus dėl esminių žmogaus teisių problemų“;

- 22 straipsnis. *Seimo kontrolieriaus sprendimai*

„1. Seimo kontrolierius, atlikęs tyrimą, priima sprendimą: 1) pripažinti skundą pagrįstu; 2) atmesti skundą; 3) nutraukti skundo tyrimą. [...] 3. Skundo tyrimas nutraukiamas, jei tyrimo metu išnyksta skundžiamos aplinkybės arba, tarpininkaujant Seimo kontrolieriui, skunde keliamos problemos išsprendžiamos gera valia, taip pat kitais šio įstatymo nustatytais atvejais.“

7.3. Asmens tapatybės kortelės ir paso įstatymo:

- 3 straipsnis. *Asmens tapatybės kortelė ir pasas, jų paskirtis:*

„1. Asmens tapatybės kortelė ir pasas yra Lietuvos Respublikos piliečio (toliau – pilietis) asmens dokumentai, patvirtinantys jo asmens tapatybę ir pilietybę. [...]“

7.4. Piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymo:

- 3 straipsnis. *Piniginės socialinės paramos teikimo principai*

„Piniginė socialinė parama teikiama vadovaujantis šiais principais: [...] 2) prieinamumo. Piniginė socialinė parama nepasiturintiems gyventojams teikiama kuo arčiau jų gyvenamosios vietos užtikrinant informacijos apie piniginę socialinę paramą prieinamumą ir paramos gavimą laiku;

3) socialinio teisingumo ir veiksmingumo. Piniginė socialinė parama teikiama siekiant sudaryti sąlygas gauti paramą tada, kada jos labiausiai reikia, didinti motyvaciją integruotis į darbo rinką ir išvengti skurdo spąstų bei racionaliai naudojant turimus išteklius; [...]“;

- *20 straipsnis. Kreipimasis dėl piniginės socialinės paramos*

„2. Kreipdamasis dėl piniginės socialinės paramos, asmuo pateikia asmens tapatybę patvirtinantį dokumentą, Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos patvirtintos formos prašymą-paraišką ir jos priedus (toliau – prašymas-paraiška) ir prašyme-paraiškoje nurodo piniginės socialinės paramos skyrimui ir apskaičiavimui būtinus duomenis apie: 1) save ir bendrai gyvenančius asmenis; 2) veiklos pobūdį; 3) turimą turtą ir šio įstatymo 14 straipsnio 1 dalies 6–11 punktuose ir 2 dalyje nurodyto turto vertę; 4) gaunamas pajamas; 5) kitą piniginei socialinei paramai gauti būtiną informaciją. [...].

7. Prašymas-paraiška gali būti pateikti asmeniškai, paštu, elektroniniu būdu, kai valstybės elektroninės valdžios sistemoje teikiama elektroninė paslauga, arba per atstovą.

8. Jeigu prašymas-paraiška siunčiamas paštu arba elektroniniu būdu, prie prašymo-paraiškos turi būti pridėdamos visų reikiamų dokumentų kopijos, patvirtintos teisės aktų nustatyta tvarka.“

7.5. Pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos įstatymo:

- *10 straipsnis. Kliento ir naudos gavėjo tapatybės nustatymo reikalavimai, kai tapatybę nustatoma klientui dalyvaujant fiziškai:*

„1. Finansų įstaigos ir kiti įpareigotieji subjektai, nustatydami kliento – fizinio asmens tapatybę, kai ji nustatoma jam dalyvaujant fiziškai, reikalauja iš kliento – fizinio asmens Lietuvos Respublikos ar užsienio valstybės asmens tapatybės dokumento arba leidimo gyventi Lietuvos Respublikoje, arba 2006 m. gruodžio 20 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2006/126/EB dėl vairuotojo pažymėjimų (nauja redakcija) I priede nustatytus reikalavimus atitinkančio Europos ekonominės erdvės valstybėje išduoto vairuotojo pažymėjimo (toliau – tapatybę patvirtinantis dokumentas), kuriame yra šie duomenys, patvirtinantys jo tapatybę:

1) vardas (vardai);

2) pavardė (pavardės);

3) asmens kodas (užsieniečiui – gimimo data (jeigu yra – asmens kodas ar kita šiam asmeniui suteikta unikali simbolių seka, skirta asmeniui identifikuoti), leidimo gyventi Lietuvos Respublikoje numeris ir galiojimo laikas, jo išdavimo vieta ir data (taikoma užsieniečiams);

4) nuotrauka;

5) parašas (išskyrus atvejus, kai tapatybę patvirtinančiame dokumente jis neprivalomas);

6) pilietybė (išskyrus atvejus, kai tapatybę patvirtinančiame dokumente ji neprivaloma), jeigu asmuo be pilietybės, – valstybė, kuri išdavė asmens tapatybę patvirtinantį dokumentą. [...].

4. Finansų įstaigos ir kiti įpareigotieji subjektai turi teisę gauti šiame įstatyme nurodytus kliento ar naudos gavėjo tapatybei nustatyti reikalingus dokumentus, duomenis ar informaciją tiesiogiai iš valstybės informacinių sistemų ar registrų ir nereikalauti iš kliento, kad jis pats pateiktų šiuos dokumentus, duomenis ar informaciją, jeigu klientas finansų įstaigos ar kito įpareigotojo subjekto dokumentus, duomenis ar informaciją, gautus tiesiogiai iš valstybės informacinių sistemų ar registrų, patvirtina parašu (įskaitant pažangųjį elektroninį parašą arba kvalifikuotą elektroninį parašą). Finansų įstaigos ir kiti įpareigotieji subjektai turi teisę nereikalauti, kad klientas finansų įstaigos ar kito įpareigotojo subjekto tiesiogiai iš valstybės informacinių sistemų ar registrų gautus dokumentus, duomenis ar informaciją patvirtintų parašu, jeigu tokie dokumentai, duomenys ar informacija nesiskiria nuo anksčiau kliento parašu patvirtintų dokumentų, duomenų ar informacijos, jeigu iš valstybės informacinių sistemų ar registrų gauti dokumentai, duomenys ar informacija yra apie juridinio asmens vadovą, taip pat jeigu tokie dokumentai, duomenys ar informacija gauti iš Lietuvos Respublikos gyventojų registro. Visais šioje dalyje nurodytais atvejais turi būti laikomasi šio straipsnio 1 dalyje nustatytų reikalavimų.

6. Pradėdamas kliento tapatybės nustatymą, kai klientas – fizinis asmuo arba kliento – juridinio asmens atstovas nustatant jo tapatybę dalyvauja fiziškai, finansų įstaigos ar kito įpareigotojo subjekto atsakingas darbuotojas privalo:

1) įvertinti, ar klientas (arba kliento atstovas) – fizinis asmuo, pradedantis bendradarbiauti su finansų įstaiga ar kitu įpareigotuoju subjektu, pateikia galiojančius šio straipsnio 1 dalyje nurodytus dokumentus; nustatyti, ar jo pateiktame dokumente yra būtent to kliento nuotrauka;

2) įvertinti pateikto dokumento būklę (ypač didelį dėmesį atkreipti į tai, ar nuotrauka, puslapiai ar įrašai nebuvo keičiami, taisomi ir panašiai);

3) sužinoti, ar klientas – fizinis ar juridinis asmuo pats naudosis finansų įstaigos ar kito įpareigotojo subjekto paslaugomis, ar jis atstovaus kito asmens interesams;

4) įsitikinti, ar fizinis arba juridinis asmuo turi reikiamus įgaliojimus veikti kliento vardu;

5) padaryti fizinio asmens pateikto šio straipsnio 1 dalyje nurodyto dokumento puslapių, kuriuose yra šio fizinio asmens nuotrauka ir kiti tapatybei nustatyti reikalingi duomenys, kopiją arba nuskenuoti dokumentą; pensijų fondų valdymo įmonių (sudarant pensijų kaupimo sutartis), draudimo įmonių ir draudimo brokerių įmonių atsakingas darbuotojas privalo padaryti fizinio asmens šio straipsnio 1 dalyje nurodyto dokumento puslapių, kuriuose yra šio fizinio asmens nuotrauka ir kiti tapatybei nustatyti reikalingi duomenys, kopiją arba nuskenuoti dokumentą arba įrašyti asmens duomenis (vardas ir pavardė, asmens kodas ar kita šiam asmeniui suteikta unikali simbolių seka, skirta asmeniui identifikuoti) pildomame dokumente (pensijų kaupimo sutartyje ar draudimo liudijime – polise);

6) patikrinti, ar yra aplinkybių taikyti sustiprintą kliento tapatybės nustatymą. [...].“

7.6. Notariato įstatymo:

- *31 straipsnis. Asmenų, kurie prašo atlikti notarinius veiksmus, asmens tapatybės nustatymas, veiksnų ir jų parašų tikrumo patikrinimas*

„Notaras, atlikdamas notarinius veiksmus, nustato fizinių asmenų, jų atstovų arba juridinių asmenų atstovų asmens tapatybę. Lietuvos Respublikos piliečių asmens tapatybė nustatoma pagal pateiktą asmens tapatybės kortelę, pasą arba kitą asmens tapatybę patvirtinantį dokumentą, kuriame yra asmens kodas ir nuotrauka. Europos Sąjungos ir Europos laisvosios prekybos asociacijos valstybių narių piliečių asmens tapatybė nustatoma pagal tos valstybės išduotą piliečio pasą ar jį atitinkantį kelionės dokumentą, skirtą vykti į užsienio valstybę ir pripažintą Lietuvos Respublikoje. Kitų užsieniečių, kurių nuolatinė gyvenamoji vieta yra užsienio valstybėje, asmens tapatybė nustatoma pagal užsienio valstybės išduotą piliečio pasą ar jį atitinkantį kelionės dokumentą, skirtą vykti į užsienio valstybę ir pripažintą Lietuvos Respublikoje, o užsieniečių, kurie yra deklaravę gyvenamąją vietą Lietuvos Respublikoje, asmens tapatybė nustatoma pagal dokumentą, suteikiantį užsieniečiui teisę laikinai ar nuolat gyventi Lietuvos Respublikoje. Prieglobsčio prašytojų, išskyrus esančius pasienio kontrolės punktuose ir tranzito zonose, asmens tapatybė nustatoma pagal pateiktą užsieniečio registracijos pažymėjimą. [...].“

7.7. Pacientų teisių ir žalos sveikatai atlyginimo įstatymo:

- *12 straipsnis. Paciento pareigos:*

„4. Pacientai, norėdami gauti sveikatos priežiūros paslaugas, privalo pateikti asmens tapatybę patvirtinančius dokumentus, išskyrus būtinosios sveikatos priežiūros atvejus. [...].“

7.8. Socialinės apsaugos ir darbo ministro 2017 m. liepos 21 d. įsakymu Nr. A1-394 (socialinės apsaugos ir darbo ministro 2019 m. sausio 16 d. įsakymo Nr. A1-30 redakcija) patvirtintame Darbo rinkos paslaugų teikimo sąlygų ir tvarkos apraše nustatyta:

„16. Registruodamiesi Užimtumo tarnyboje ir (ar) kiekvieną kartą joje lankydamiesi, darbo ieškantys asmenys tapatybei patvirtinti pateikia šiuos dokumentus:

16.1. Lietuvos Respublikos piliečiai ir ES ar Europos laisvosios prekybos asociacijos (toliau – ELPA) valstybės narės piliečiai (toliau – ES piliečiai) bei užsieniečiai, išskyrus nurodytus Aprašo

16.2 papunktyje, – galiojanti asmens tapatybę patvirtinanti dokumentą (asmens tapatybės kortelę, pasą);

16.2. užsieniečiai, atvykstantys dirbti sezoninių darbų, – galiojanti kelionės dokumentą.

16¹. Darbo ieškančiam asmeniui registruojantis telefonu, jo tapatybę nustatoma telefonu pateikiant asmens tapatybės dokumente esančius duomenis (asmens kodą, vardą (-us), pavardę (-es). [...].“

7.9. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012-04-18 nutarimu Nr. 435 (2019-04-24 nutarimo Nr. 400 redakcija) patvirtintų Įtariamųjų, kaltinamųjų ir nuteistųjų registro nuostatuose reglamentuota:

„44. Registro duomenų teikėjai Nuostatų ir Registro valdytojo nustatyta tvarka ir terminais teikia Registro tvarkytojui šiuos duomenis, dokumentus ir (arba) dokumentų kopijas, įskaitant elektroniniu parašu pasirašytus dokumentus ar jų skaitmenines kopijas: 44.1. ikiteisminio tyrimo įstaigos – Registro duomenis, nurodytus Nuostatų 11.2–11.8, 11.12, 12.2, 12.4–12.7, 15.1.1–15.1.7, 15.1.9–15.1.13, 19.1.1–19.1.8 papunkčiuose, pateikdamos: 44.1.1. pranešimą apie fizinį asmenį, įtariamą padariusį nusikalstamą veiką (kai ikiteisminį tyrimą atlieka ikiteisminio tyrimo pareigūnas); 44.1.2. pranešimą apie juridinį asmenį, įtariamą padariusį nusikalstamą veiką (kai ikiteisminį tyrimą atlieka ikiteisminio tyrimo pareigūnas); 44.1.3. nutarimų dėl fizinio asmens pripažinimo įtariamuju, kai jis slapstosi ar jo buvimo vieta nežinoma (kai fizinį asmenį pripažįsta įtariamuju ikiteisminio tyrimo pareigūnas), kopijas; 44.1.4. nutarimų dėl kardomųjų priemonių įtariamajam skyrimo (kai kardomąją priemonę skiria ikiteisminio tyrimo pareigūnas) kopijas;

44.2. Generalinė prokuratūra ir teritorinės prokuratūros – Registro duomenis, nurodytus Nuostatų 11.2–11.8, 11.12, 12.2, 12.4–12.7, 15.1.1–15.1.25, 19.1.1–19.1.8, 19.3 papunkčiuose, pateikdamos: 44.2.1. pranešimą apie fizinį asmenį, įtariamą padariusį nusikalstamą veiką (kai ikiteisminį tyrimą atlieka prokuroras); 44.2.2. pranešimą apie juridinį asmenį, įtariamą padariusį nusikalstamą veiką (kai ikiteisminį tyrimą atlieka prokuroras); 44.2.3. nutarimų dėl fizinio asmens pripažinimo įtariamuju, kai jis slapstosi ar jo buvimo vieta nežinoma (kai fizinį asmenį pripažįsta įtariamuju prokuroras), kopijas; 44.2.4. nutarimų dėl kardomųjų priemonių įtariamajam skyrimo, pakeitimo, panaikinimo ar pratęsimo (kai kardomąją priemonę skiria, pakeičia, panaikina ar pratęsia prokuroras) kopijas; 44.2.5. nutarimų dėl fiziniam asmeniui paskirtų procesinių prievartos priemonių – laikino nušalinimo nuo pareigų ar laikino teisės užsiimti tam tikra veikla sustabdymo – panaikinimo kopijas; 44.2.6. nutarimų dėl ikiteisminių tyrimų sujungimo, atskyrimo, nutraukimo ar atnaujinimo kopijas; 44.2.7. aukštesniųjų prokurorų nutarimų panaikinti nutarimus nutraukti ikiteisminį tyrimą kopijas; 44.2.8. Generalinės prokuratūros prašymo užsienio valstybės įstaigai pradėti arba perimti baudžiamąjį persekiojimą kopijas; [...].“

7.10. Generalinio prokuroro 2015-12-01 įsakymu Nr. I-306 patvirtintose Rekomendacijose dėl kardomųjų priemonių, išskyrus suėmimą, skyrimo ikiteisminio tyrimo metu tvarkos ir nustatytų sąlygų laikymosi kontrolės patvirtinimo, nustatyta:

„65. Dokumentų paėmimas skiriamas prokuroro nutarimu ar ikiteisminio tyrimo teisėjo nutartimi, neatidėliotinais atvejais – ikiteisminio tyrimo pareigūno nutarimu. Iš įtariamojo galima paimti tik šiuos dokumentus: pasą, asmens tapatybės kortelę, vairuotojo pažymėjimą.

Skiriant šią kardomąją priemonę galima paimti vieną ar kelis pirmojoje pastraipoje nurodytus dokumentus, nenurodyti dokumentai negali būti paimami.

66. Ši kardomoji priemonė laikoma paskirta, kai priimamas nutarimas ar nutartis paskirti kardomąją priemonę – dokumentų paėmimą – ir dokumentas paimamas.

67. Pasas, asmens tapatybės kortelė paimami siekiant užkirsti kelią įtariamojo išvykimui į užsienį, apriboti disponavimą turtu ir pan., vairuotojo pažymėjimas – siekiant apsunkinti asmens judėjimą, užkirsti kelią naujoms nusikalstamoms veikoms, kurios gali būti padarytos vairuojant transporto priemonę.

Paimti dokumentai laikomi ir persiunčiami kartu su ikiteisminio tyrimo medžiaga.

68. Paėmus Rekomendacijų 65 punkte nurodytus dokumentus, įtariamajam išduodama generalinio prokuroro nustatytos formos pažyma apie kardomosios priemonės – dokumento paėmimo – paskyrimą ir apie tai informuojama paimtą dokumentą išdavusi institucija.

69. Kai paimamas vairuotojo pažymėjimas, įtariamasis, kuriam skirtas dokumentų paėmimas, įspėjamas, kad išduota pažyma nelaikytina dokumentu, patvirtinančiu teisę vairuoti transporto priemones. [...].“

Tyrimui reikšminga teismų praktika

8. LVAT 2012-03-01 nutartyje, priimtoje administracinėje byloje Nr. A⁵⁰²-1605/2012, be kita ko, nurodyta:

„[...]. Lietuvos Respublikos Konstitucija įtvirtina atsakingo valdymo (gero administravimo) principą (Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1999 m. gegužės 11 d., 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimai, 2004 m. lapkričio 5 d. išvada). Vienas iš gero administravimo principų yra konstitucinė nuostata, kad visos valdžios įstaigos tarnauja žmonėms (Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2005 m. gegužės 31 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A¹⁰-655/2005). [...] kiekviena viešojo administravimo institucija yra saistoma bendrųjų, be kita ko, konstitucinių teisės principų (teisinės valstybės, valdžios įstaigos tarnauja žmonėms, teisės viršenybės, draudimo diskriminuoti, asmenų lygybės prieš įstatymą, proporcingumo ir kt.) bei *gero administravimo, atsakingo valdymo* principų (teisėtumo, objektyvumo, nepiktnaudžiavimo valdžia, skaidrumo ir kt.).“

9. Panevėžio apygardos teismo 2010-08-11 nutartyje, priimtoje baudžiamojoje byloje Nr. 1S-647-366/2010, be kita ko, nurodyta:

„BPK 119 str. nustatyta, kad kardomosios priemonės skiriamos siekiant užtikrinti įtariamojo, kaltinamojo ar nuteistojo dalyvavimą procese, netrukdomą ikiteisminį tyrimą, bylos nagrinėjimą teisme ir nuosprendžio įvykdymą, taip pat siekiant užkirsti kelią naujoms nusikalstamoms veikoms. Savo esme kardomoji priemonė yra piliečių teisių ir laisvių suvaržymas, tačiau įstatymas kartu griežtai apibrėžia, kad toks suvaržymas gali būti taikomas tik tiek, kiek yra būtina atliekant ikiteisminį tyrimą, nagrinėjant bylą teisme ar vykdant nuosprendį. [...].“

„[...] iš įtariamąsios neatimta teisė kreiptis į bylą tiriantį pareigūną, kad esant būtinybei jai laikinai būtų grąžintas pasas ar ją palydėtų pareigūnas į įstaigą, kur būtina pateikti pasą ir šį dokumentą pateiktų.“

10. Kauno apygardos teismo 2019-11-29 nutartyje, priimtoje baudžiamojoje byloje Nr. 1S-878-348/2019, be kita ko, nurodyta:

„Skundą nagrinėjantis teismas sutinka, kad dokumento paėmimas neišvengiamai suvaržo kaltinamojo A. D. teises, tačiau šiuo atveju kaltinamojo teisės suvaržytos nepažeidžiant proporcingumo principo bei baudžiamojo proceso įstatymo reikalavimų, todėl toks jo teisių suvaržymas šiuo metu (teisiamajame posėdyje atliekant įrodymų tyrimą) yra pateisinamas. Apeliacinės instancijos teismas sutinka su apylinkės teismo išvada, kad be kaltinamajam A. D. taikomos kardomosios priemonės – dokumento (asmens tapatybės kortelės) paėmimo, nebus pakankamai užtikrinta BPK 119 straipsnyje numatyta kardomųjų priemonių paskirtis. [...].“

Tyrimo išvados

11. Atsižvelgiant į tai, kad Lietuvos Respublikos Seimo 2021 m. lapkričio 25 d. nutarimu Nr. XIV-719 Erika Leonaitė paskirta Lietuvos Respublikos Seimo kontroliere valstybės institucijų ir įstaigų pareigūnų veiklai tirti, tuomečio Seimo kontrolieriaus savo iniciatyva pradėtą tyrimą atliko ir tyrimo išvadas dėl jo teikia Seimo kontrolierė E. Leonaitė.

12. Tyrimo metu įvertinus teisinį reguliavimą, reglamentuojantį kardamosios priemonės – dokumentų paėmimo – skyrimą, nustatyta, kad ši kardomoji priemonė gali būti paskirta įtariamajam (kaltinamajam, nuteistajam) ikiteisminio tyrimo pareigūno, prokuroro nutarimu arba teismo nutartimi, kai siekiama užtikrinti įtariamojo (kaltinamojo, nuteistojo) dalyvavimą procese, netrukdomą ikiteisminį tyrimą, bylos nagrinėjimą teisme ir nuosprendžio įvykdymą, taip pat kai siekiama užkirsti kelią naujoms nusikalstamosioms veikoms. Vis dėlto teismų praktikoje pripažįstama, kad paskirta kardomoji priemonė – dokumentų paėmimas, neabejotinai suvaržo asmens teises, tačiau, jeigu asmens teisės suvaržytos nepažeidžiant proporcingumo principo ir baudžiamojo proceso įstatymo reikalavimų, tokie suvaržymai yra pateisinami užtikrinant BPK 119 straipsnyje numatytą kardomųjų priemonių paskirtį (šios pažymos 9, 10 punktai).

Paėmus iš asmens vienintelį turimą tapatybę patvirtinantį dokumentą (pasą arba asmens tapatybės kortelę) neišvengiamai ribojama ne tik jo teisė judėti už Lietuvos Respublikos teritorijos ribų, tokiu būdu užtikrinant jo dalyvavimą baudžiamajame procese, bet apsunkinama ir jo galimybė gauti tam tikras būtinas paslaugas.

Nors paėmus dokumentą, asmeniui išduodama generalinio prokuroro nustatytos formos pažyma apie kardamosios priemonės – dokumento paėmimo – paskyrimą, tačiau, kaip paaaiškėjo tyrimo metu, vien šios pažymos nepakanka asmeniui siekiant gauti tam tikras būtinas paslaugas (pvz., kreipiantis į sveikatos priežiūros įstaigą, dėl paramos, pašalpos, ją atsiimant pašto padalinyje arba banke, atidarant asmeninę sąskaitą, įsidarbinant ir pan.).

Jeigu iš asmens paimamas ne vienintelis jo turimas asmens tapatybę patvirtinantis dokumentas, jis esminių suvaržymų, įskaitant ir jo judėjimo teisę, nepatiria. Tokiu atveju svarstytinas tokios kardamosios priemonės taikymo tikslingumas, juolab, kad BPK yra nustatyta ir kita kardamosios priemonės alternatyva – rašytinis pasižadėjimas neišvykti.

Dėl socialinių teisių

13. Dėl teisės į socialinę paramą

Išanalizavus tyrimo metu pateiktą Ministerijos bei atsitiktine tvarka atrinktų kelių savivaldybių informaciją dėl galimybės asmenims, kuriems paskirta kardomoji priemonė – dokumento paėmimas, gauti socialinę paramą, darytina išvada, kad nors, vadovaujantis Piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymo 20 straipsnio 2 dalimi, kreipdamasis dėl piniginės socialinės paramos, asmuo pateikia asmens tapatybę patvirtinantį dokumentą, tačiau šiems asmenims įgyvendinant teisę į socialinę paramą šio dokumento originalo nepateikimas nėra kliūtis skirti ar išmokėti jiems socialinę paramą.

Pavyzdžiui, Vilniaus miesto savivaldybės ir Kauno rajono savivaldybės tarybų priimtuose teisės aktuose, reglamentuojančiuose piniginės socialinės paramos skyrimo nepasiturintiems asmenims tvarką, netgi detalizuota, kad, dėl „objektyvių priežasčių nesant galimybės pateikti asmens tapatybę patvirtinančio dokumento originalo, pateikiama šio *dokumento kopija, patvirtinta Lietuvos Respublikoje galiojančių teisės aktų nustatyta tvarka, ir (ar) pažyma apie šio dokumento poėmį*. Praktikoje paprastai asmenys kartu su generalinio prokuroro pažyma pateikia asmens dokumento kopiją, patvirtintą pareigūno anspaudu, pagal kurią (kopiją) atitinkamos įstaigos identifikuoja asmenį.

Savivaldybėse į situaciją žvelgiama lanksčiai – tais atvejais, kai atsiranda pagrįstų abejonių dėl asmens tapatybės nustatymo, darbuotojas gali susisiekti su kardomąją priemonę pritaikiusiu pareigūnu ir įsitikinti pažymoje pateiktos informacijos tikrumu, prašyti papildomo dokumento, kuriame būtų nurodytas asmens kodas (pvz., dokumentas, pažyma ar pažymėjimas, kt.), identifikuojant asmenį naudotis Socialinės paramos šeimai informacinės sistemos (toliau – SPIS) duomenimis, taip pat Lietuvos Respublikos kelių transporto priemonių vairuotojų registro išrašu, kuriame yra nurodytas vairuotojo pažymėjimo numeris. Kauno rajono savivaldybė akcentavo, kad būtent asmens kodas yra reikalingas siekiant nustatyti, ar asmeniui gali būti teikiama parama.

Kita galimybė asmeniui, kuriam paskirta kardomoji priemonė – dokumentų paėmimas – ir paimtas vienintelis asmens tapatybę patvirtinantis dokumentas, yra kreiptis dėl socialinės paramos skyrimo elektroninėmis priemonėmis.

Vis dėlto atkreiptinas dėmesys, kad vien piniginės socialinės paramos skyrimas asmeniui, kuriam paskirta kardomoji priemonė – dokumentų paėmimas, nereiškia, kad neturėdamas originalaus asmens tapatybę patvirtinančio dokumento jis šią paramą faktiškai gaus, kadangi asmeniui kreipiantis dėl piniginių lėšų išmokėjimo į mokėjimo ar kredito įstaigas (paštą, bankus ar kt.) fiziškai (ne elektroninėmis priemonėmis) tesės aktais joms taip pat yra nustatyti reikalavimai išmokant pinigines lėšas įsitikinti jų gavėjo tapatybę.

Kilus šiai problemai, kai dėl paimto dokumento asmuo negali nuimti paskirtų paramos piniginių lėšų bankuose arba pašte, savivaldybės ją sprendžia sudarydamos galimybę pareiškėjui gauti nepiniginę socialinę paramą, kadangi tokiu atveju lėšos pervedamos ne į pašto skyrius arba paramos gavėjo mokėjimo ar kredito įstaigą (banką ar kt.), kaip piniginės paramos atveju, o į paslaugas teikiančių įmonių, įstaigų atsiskaitomąsias sąskaitas bankuose.

14. *Dėl sveikatos priežiūros paslaugų*

Pagal Pacientų teisių ir žalos sveikatai atlyginimo įstatymo 12 straipsnio 4 dalį, pacientai, norėdami gauti sveikatos priežiūros paslaugas, privalo pateikti asmens tapatybę patvirtinančius dokumentus (išskyrus būtinosios sveikatos priežiūros atveju).

Iš Sveikatos apsaugos ministerijos pateiktos informacijos sužinota, kad generalinio prokuroro nustatytos formos pažyma nelaikoma asmens tapatybę patvirtinančiu dokumentu, tačiau sveikatos priežiūros paslaugas asmuo, kuriam paskirta kardomoji priemonė – dokumentų paėmimas, gali gauti, jeigu be prokuroro nustatytos formos pažymos pateikia ir teisės aktų nustatyta tvarka patvirtintą asmens tapatybę patvirtinančio dokumento (paso, asmens tapatybės kortelės) kopiją.

15. *Dėl įsidarbinimo galimybių*

Pagal nustatytą teisinį reguliavimą, registruodamiesi Užimtumo tarnyboje ir (ar) kiekvieną kartą joje lankydamiesi, darbo ieškantys asmenys tapatybei patvirtinti pateikia galiojantį asmens tapatybę patvirtinantį dokumentą (asmens tapatybės kortelę, pasą).

Įvertinus Užimtumo tarnybos pateiktą informaciją nustatyta, kad praktikoje asmeniui, kuriam paskirta kardomoji priemonė – dokumentų paėmimas, vien turint generalinio prokuroro pažymą darbo rinkos paslaugos nebūtų teikiamos ir jis negalėtų dalyvauti aktyviose darbo rinkos politikos priemonėse, tačiau papildomai pateikus asmens tapatybės dokumento kopiją, pagal kurią būtų galima identifikuoti asmenį, paslaugos jau būtų teikiamos. Įprastai asmens dokumento kopija, patvirtinta teisėsaugos pareigūno, yra pateikiama.

Dėl ekonominių teisių

16. Tyrimo metu buvo taip pat vertinama, ar asmuo, kuriam paskirta kardomoji priemonė – dokumentų paėmimas, turi galimybę įgyvendinti savo turtines teises, pvz., atlikti notarinius veiksmus, banko operacijas ir pan., ar jam išduotos generalinio prokuroro pažymos pakanka atliekant šiuos veiksmus.

Atsižvelgus į Notarų rūmų pateiktus paaiškinimus, nustatyta, kad notarai laikosi griežtos pozicijos šiuo klausimu ir atlieka notarinius veiksmus tik nustačius asmens tapatybę pagal pateiktą asmens tapatybės dokumento *originalą*. Lietuvos Respublikos piliečių asmens tapatybę notarų biuruose nustatoma pagal pateiktą asmens tapatybės kortelę, pasą arba kitą asmens tapatybę patvirtinantį dokumentą, kuriame yra asmens kodas ir nuotrauka. Generalinio prokuroro pažyma nėra laikoma tinkamu dokumentu asmens tapatybei nustatyti.

Dėl asmens, kuriam paskirta kardomoji priemonė – dokumentų paėmimas, galimybių atlikti bankines operacijas pažymėtina, kad, pagal Pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos įstatymo nuostatas, finansų įstaigos nustatydamos kliento – fizinio asmens tapatybę, kai ji nustatoma jam dalyvaujant fiziškai, reikalauja iš jo asmens tapatybės dokumento arba vairuotojo pažymėjimo originalo (šios pažymos 7.5 punktas).

Įvertinus atsitiktinai parinktų Lietuvoje veikiančių bankų pozicijas šiuo klausimu, galima spręsti, kad praktikoje paprastai banko paslaugos neteikiamos asmeniui, kai nepateikiamas asmens tapatybę patvirtinančio dokumento originalas, tačiau tik tais atvejais, jeigu paslaugos teikiamos ne nuotoliniu būdu, o fiziškai, arba užmezgant dalykinius santykius su nauju klientu nuotoliniu būdu. Asmeniui, kuriam paskirta kardomoji priemonė – dokumentų paėmimas, kreipiantis dėl banko paslaugų suteikimo fiziškai, bankai siūlo kreiptis į ikiteisminį tyrimą atliekantį pareigūną, kad jis paimtų kartu su ikiteisminio tyrimo medžiaga saugomą asmens dokumentą, atvyktų į banką ir pateiktų jį banko darbuotojui.

Vis dėlto, priklausomai nuo banko politikos, esamam banko klientui gali būti leista atlikti ir daugiau būtinų banko operacijų (pvz., nuimti ribotą pinigų sumą nuo sąskaitos, įnešti tam tikrą sumą į sąskaitą, nutraukti dalykinius santykius), tačiau tokiu atveju kartu su generalinio prokuroro pažyma turi būti pateiktas teisėsaugos institucijos pareigūno patvirtinta asmens tapatybės dokumento kopija.

17. Taigi, apibendrinus institucijų ir įstaigų pateiktą informaciją ir pozicijas, galima spręsti, kad, paėmus iš asmens, kuriam paskirta kardomoji priemonė – dokumentų paėmimas, vienintelį asmens tapatybę patvirtinantį dokumentą, neeliminuoja jo galimybė gauti būtinas paslaugas (banko, socialinės paramos), kai dėl jų kreipiamasi elektroniniu būdu, tačiau kreipiantis fiziškai (dėl socialinės paramos, banko paslaugų, sveikatos priežiūros paslaugų, darbo rinkos paslaugų) vien generalinio prokuroro pažymos turėjimas neužtikrina šios galimybės, kadangi tokiais atvejais paslaugos teikiamos tik pateikus papildomus dokumentus (paprastai tai – teisėsaugos pareigūno patvirtinta paimto asmens tapatybės dokumento kopija). Kreipimosi dėl socialinės paramos skyrimo atvejais pačios institucijos imasi papildomų veiksmų, siekiant įsitikinti asmens tapatybę (pvz., tikslinti duomenis registruose).

Kreipiantis dėl notaro veiksmų ir fiziškai dėl banko paslaugų paprastai būtina pateikti asmens tapatybės dokumento originalą, todėl šias paslaugas asmuo gali gauti tik teisėsaugos pareigūnui atvykus į įstaigą, kur būtina pateikti asmens tapatybės dokumentą, ir pateiktus dokumento originalą arba asmeniui laikinai išdavus paimtą iš jo dokumentą.

Dėl kardomosios priemonės – dokumentų paėmimo teisinio reguliavimo

18. Pagal nustatytą teisinį reguliavimą, asmeniui paskyrus kardomąją priemonę – dokumentų paėmimą, jam išduodama generalinio prokuroro nustatytos formos pažyma, kurioje nurodomi paimti dokumentai. Generalinio prokuroro nustatytos formos pažyma neatstoja paimto dokumento, o tik patvirtina faktą, kad asmuo tokį dokumentą apskritai turi, tačiau šiuo metu jis yra paimtas ikiteisminį tyrimą atliekančių pareigūnų.

Kaip paaikškėjo tyrimo metu, vien generalinio prokuroro pažymos turėjimas neužtikrina asmeniui, kuriam paskirta kardomoji priemonė – dokumentų paėmimas, galimybės gauti visas būtinas paslaugas, kai jų teikimas sietinas su asmens tapatybės nustatymu.

19. Teisingumo ministerija ir teismai pripažino, kad dėl asmeniui pritaikytos kardomosios priemonės – dokumentų paėmimo, gali būti apsunkinamas ir kitų jo teisių (be kita ko, ir socialinių, ekonominių) įgyvendinimas, dėl ko jis neišvengiamai gali patirti ir papildomų suvaržymų. Teisingumo ministerija pasiūlė šią problemą spręsti keičiant teisinį reguliavimą ir nustatant jame jau teismų praktikoje taikomą teisinį mechanizmą – *laikiną paimto dokumento išdavimą*, siekiant sudaryti

galimybę asmeniui atlikti reikalingus formalumus, po kurių asmuo įsipareigoja laikinai išduotą tapatybę patvirtinantį dokumentą gražinti prieš tai jį paėmusiai įstaigai. Teisingumo ministerijos nuomone, šis mechanizmas turėtų būti detalizuojamas baudžiamojo proceso įstatymą įgyvendinančiuose teisės aktuose (pvz., Generalinio prokuroro rekomendacijose), o ne BPK, kadangi jis yra susijęs su praktiniais kardomosios priemonės – dokumentų paėmimo – taikymo ir kazuistiniais aspektais.

Pažymėtina, kad, įtvirtinus šį mechanizmą teisės aktuose, asmenims, patiriantiems papildomus teisių suvaržymus, nesusijusius su jiems taikomos kardomosios priemonėmis paskirtimi, būtų sudaryta galimybė gauti jiems būtinas paslaugas tose institucijose, kuriose asmens tapatybė nustatoma tik pateiktus asmens tapatybę patvirtinančio dokumento originalą (pvz., notarų biuruose, bankuose ir kt.).

Nors paaiškinimuose Generalinė prokuratūra rašo, kad šis mechanizmas praktikoje jau yra taikomas, tačiau jis nėra reglamentuotas teisės aktais, todėl nėra aiški jo įgyvendinimo tvarka (ar asmuo, kuriam paskirta kardomoji priemonė – dokumento paėmimas – yra informuojamas apie galimybę kreiptis į ikiteisminio tyrimo pareigūną dėl laikino paimto dokumento išdavimo; ar ikiteisminio tyrimo pareigūnas yra įpareigotas laikinai išduoti dokumentą ir kt.). Manytina, kad, siekiant išvengti papildomų asmens teisių suvaržymų, nesusijusių su baudžiamojo proceso įstatymo tikslu, neaiškumo, dviprasmiškumo, tikslinga jį įtvirtinti teisės aktuose.

Iš institucijų, įstaigų (atsitiktine tvarka parinktų savivaldybių, Sveikatos apsaugos ministerijos, Užimtumo tarnybos, bankų) Seimo kontrolieri pateiktos medžiagos turinio ir teismų praktikos nustatyta, kad problema sprendžiama (gali būti sprendžiama) ir kitais būdais – *kartu su generalinio prokuroro pažyma pateikiant teisėsaugos pareigūno patvirtintą asmens tapatybės dokumento kopiją, taip pat pareigūnui palydint asmenį į įstaigą, kur būtina pateikti asmens tapatybės dokumentą, ir pateikiant šį dokumentą* (šio rašto 9 punktas).

Pastebėtina, kad šie praktikoje taikomi būdai taip pat nereglamentuoti teisės aktais. Seimo kontrolierės nuomone, nesant aiškaus teisinio reglamentavimo, nėra žinoma, kokios yra asmens, iš kurio pritaikius kardomąją priemonę yra paimtas vienintelis jo turimas asmens tapatybę patvirtinantis dokumentas, teisės ir teisėsaugos pareigūno, paskyrusio jam šią priemonę, pareigos šiam asmeniui įgyvendinant socialines ir ekonomines teises (kai jų įgyvendinimas susijęs su asmens tapatybę patvirtinančio dokumento pateikimu).

Be to, manytina, kad asmuo, kuriam paskirta kardomoji priemonė – dokumentų paėmimas – turėtų būti tinkamai informuotas apie jam paskirtos šios kardomosios priemonės pasekmes, galimus suvaržymus įgyvendinant jo teises, jo teises susidūrus su šiomis pasekmėmis (kreiptis į pareigūną dėl patvirtintos asmens tapatybės dokumento kopijos pateikimo arba dėl lakino paimto dokumento išdavimo, arba dėl palydėjimo į įstaigą, kur būtina pateikti asmens tapatybės dokumentą) ir pareigūno pareigas asmeniui kreipiantis į jį šiais klausimais.

Išanalizavus galiojančius teisės aktus, nenustatyta, kad asmens teisė į šią informaciją būtų sureglamentuota.

Taip pat manytina, kad būtų tikslinga apsvarstyti kai kuriose savivaldybėse šiuo metu nustatytą ir taikomą praktiką priimti asmens tapatybės dokumento kopiją situacijose, kai pritaikius kardomąją priemonę – dokumentų paėmimą – asmuo, kuris kreipiasi dėl socialinės paramos ar pan., neturi galimybės pateikti asmens tapatybę patvirtinančio dokumento originalą. Jeigu tai taikytina, teisės aktuose numatyti atsakingoms įstaigoms, teikiančioms socialinę paramą, sveikatos priežiūros ar darbo rinkos paslaugas, galimybę priimti asmens tapatybės dokumento kopiją.

20. Tyrimo metu nustatėm, kad teisės aktuose tiesiogiai neįtvirtinti teisiniai mechanizmai užtikrinantys asmeniui, kuriam taikoma kardomoji priemonė – dokumentų paėmimas, galimybę gauti būtinas paslaugas, kurių teikimas sietinas su asmens tapatybės dokumento pateikimu, (teisėsaugos pareigūno patvirtintos paimto asmens tapatybės dokumento kopijos pateikimas, palydėjimas į įstaigą,

kur būtina pateikti asmens tapatybės dokumentą, paimto dokumento laikinas išdavimas), nereglamentuota šių teisinių mechanizmų taikymo tvarka ir sąlygos, tikslinga dėl šios situacijos teikti rekomendacijas Teisingumo ministerijai, atsakingai už valstybės politikos nacionalinės teisinės sistemos plėtros, baudžiamosios teisės, baudžiamojo proceso ir kitose srityse formavimą, jos įgyvendinimo koordinavimą, Generalinei prokuratūrai, atsakingai už vienodos nusikalstamų veikų ikiteisminio tyrimo ir baudžiamojo proceso veiksmų kontrolės praktikos formavimą, ikiteisminio tyrimo įstaigų veiksmų tiriant nusikalstamas veikas koordinavimą ir kt.

Taip pat tyrimo metu nustatė, kad teisės aktuose tiesiogiai neįtvirtinta galimybė asmeniui, kuriam taikoma kardomoji priemonė – dokumentų paėmimas, pateikti paimto asmens tapatybės dokumento kopijos įstaigoms, teikiančioms socialinę paramą, sveikatos priežiūros, darbo rinkos paslaugas, bei atsižvelgus į tai, kad valstybės politikos socialinės paramos, sveikatos priežiūros, darbo rinkos srityse formavimas priskirtas skirtingų ministerijų kompetencijai, rekomendacija teiktina Lietuvos Respublikos Vyriausybei.

SEIMO KONTROLIERIAUS SPRENDIMAS

21. Vadovaudamasi Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 22 straipsnio 1 dalies 1 punktu, Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierė nusprendžia savo iniciatyva pradėtą tyrimą pripažinti pagrįstu.

SEIMO KONTROLIERIAUS REKOMENDACIJOS

22. Vadovaudamasi Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 19 straipsnio 1 dalies 14 punktu, Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierė **rekomenduoja**:

22.1. **Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijai ir Lietuvos Respublikos generalinei prokuratūrai** – išanalizavus alternatyvas dėl galimų taikyti teisinių mechanizmų (pvz., teisės saugos pareigūno patvirtintos paimto asmens tapatybės dokumento kopijos pateikimas, paimto dokumento laikinas išdavimas, palydėjimas į įstaigą, kur būtina pateikti asmens tapatybės dokumentą (originalą), užtikrinančių asmenims, kuriems paskirta ir pritaikyta kardomoji priemonė – dokumentų paėmimas, socialinių ir ekonominių teisių įgyvendinimą, šių teisinių mechanizmų taikymo sąlygas bei tvarką, tikslinti kardamosios priemonės – dokumentų paėmimo – teisinį reguliavimą, įtvirtinant asmens teisę į informaciją dėl šios kardamosios priemonės taikymo pasekmių, galimų suvaržymų įgyvendinant jo teises, dėl galimybės pasinaudoti pirmiau nurodytais teisiniais mechanizmais ir dėl ikiteisminio tyrimo atliekančio pareigūno pareigų taikant šiuos mechanizmus;

22.2. **Lietuvos Respublikos Vyriausybei** – apsvarstyti galimybę tikslinti teisinį reguliavimą socialinės paramos, sveikatos priežiūros, darbo rinkos paslaugų srityse, teisės aktuose tiesiogiai įtvirtinant asmenims teisę kreipiantis į įstaigą dėl būtinų paslaugų (socialinės paramos, sveikatos priežiūros, darbo rinkos paslaugų) ir neturint asmens tapatybę patvirtinančio dokumento originalo (dėl kardamosios priemonės – dokumentų paėmimo – pritaikymo), vietoj jo pateikti įstaigai įstatymų nustatyta tvarka patvirtintą asmens tapatybės dokumento kopiją.

Apie rekomendacijos nagrinėjimo rezultatus Seimo kontrolieriui pranešti Seimo kontrolierių įstatymo 20 straipsnio 3 dalyje nustatyta tvarka, t. y., **ne vėliau kaip per 30 dienų nuo rekomendacijos gavimo dienos**, pateikiant informaciją ir ją patvirtinančius dokumentus.